

Národné

hospodárstvo

Bankovníctvo

Poist'ovníctvo

Financie

Podniková

ekonomika

Marketing

Manažment

Investície

a iné

# Ekonomické spektrum

Recenzovaný vedecko-odborný  
on-line časopis o ekonómii  
a ekonomike

Ročník VI

Číslo

**4/2011**

# **Ekonomické spektrum** **Recenzovaný vedecko-** **odborný on-line časopis** **o ekonómii a ekonomike**

**Ročník VI, č. 4/2011**  
**ISSN 1336-9105**

**Vydáva združenie:**

CAESaR – Centrum vzdelávania, vedy  
a výskumu

**Adresa:**

Komárany 82  
093 01 Vranov nad Topľou  
IČO: 30 85 87 04  
DIČ: 20 221 35 907

**kontakt:**

[www.caesar.sk](http://www.caesar.sk)

**Šéfredaktor:**

Ing. Jarmila Buchová, PhD.

**Redakčná rada:**

Ing. Drahomír Oujezdský, PhD.,  
doc. Ing. Erika Pastoráková, PhD.,  
Ing. Jarmila Vidová, PhD.  
Ing. Roman Buch

**Dátum vydania:**

December 2011

**Periodicita vydávania:**

štyrikrát ročne

**Miesto vydania:** Bratislava

**Miesto umiestnenia na webe:**

<http://www.spektrum.caesar.sk>

**Zameranie časopisu:**

## **Ekonomické spektrum**

Recenzovaný vedecký on-line časopis so zameraním na nové trendy, problémy, teoretické a praktické otázky ekonómie a ekonomiky.

**Cieľom časopisu je vytvoriť priestor:**

- na prezentovanie praktických záverov a výsledkov výskumu z jednotlivých oblastí ekonomiky,
- pre publikovanie recenzií a ohlasov na odborné publikácie, skriptá a učebné texty,
- na výmenu skúseností medzi odborníkmi, vedeckými a pedagogickými pracovníkmi, doktorandmi a študentmi.

**Konkretizácia zamerania:**

- národné hospodárstvo,
- podniková ekonomika,
- bankovníctvo,
- poisťovníctvo,
- marketing,
- manažment a pod.

Informácie pre autorov príspevkov sa nachádzajú na web stránke časopisu:

<http://www.spektrum.caesar.sk>

## Obsah:

**Stankovič, L., Klepáková, A.:** Faktory ovplyvňujúce spokojnosť zamestnancov ..... 4

**Moravčík, O., Vidová, J.:** Národnostné menšiny a etnické skupiny .....12

**Poliak, L.:** Dopad hospodárskej krízy na daňové príjmy obcí SR.....29

**Zaujímavé knihy vo vydavateľstve GRADA SLOVAKIA.....39**

## Content:

**Stankovič, L., Klepáková, A.:** Factors affecting employees satisfaction .....4

**Moravčík, O., Vidová, J.:** National minorities and ethnic groups ..... 12

**Poliak, L.:**An impact of economic crisis on tax income of municipalities in SR ..... 29

**Interesting books at publisher GRADA SLOVAKIA.....39**

**FACTORS AFFECTING EMPLOYEES SATISFACTION**

**Lýdia Stankovič, Adela Klepáková**

**Abstrakt**

Príspevok sa zameriava na analýzu faktorov spokojnosti zamestnancov podnikov na Slovensku. Len spokojní a motivovaní zamestnanci podávajú kvalitný pracovný výkon, a to je základom konkurencieschopnosti podniku. Príspevkom sme taktiež chceli prispieť do debaty o faktoroch spokojnosti, a po vykonaní prieskumu konštatujeme, že medzi tie najdôležitejšie faktory spokojnosti patria: odmeňovanie, obsah práce, kariéra, štýl vedenia, pracovná skupina, pracovné podmienky, a pod. Keď hodnotíme spokojnosť zamestnancov, nesmieme zabúdať taktiež na faktory ako sú pracovné benefity alebo podnikové akcie.

**Abstract**

Contribution focuses on the analysis of employee satisfaction factors of enterprises in Slovakia. Just satisfied and motivated employees make good business performance, and it is the basis for enterprises competitiveness. With contribution we also wanted to help in a debate on the factors of satisfaction, and after a survey realization we can say, that the most important factors include: financial rewarding, job content, career, leadership style and team, work conditions, and so on. When we value the satisfaction of our employees, we cannot forget also the factors such as job benefits or corporate events.

**Kľúčové slová**

Spokojnosť zamestnancov. Odmeňovanie. Pracovné podmienky. Štýl vedenia. Benefity.

**Keywords**

Employee satisfaction. Remuneration. Working conditions. Leadership style. Benefits.

**Úvod**

Podniky často nepoznajú názory svojich zamestnancov a podceňujú závislosť medzi spokojnosťou a celkovou úspešnosťou na trhu. Cieľom príspevku venujúceho sa spokojnosti zamestnancov a konkrétnym faktorom spokojnosti, bolo zistiť mieru a faktory spokojnosti a lojality zamestnancov, vykonať prieskum spokojnosti zamestnancov v podnikoch na Slovensku a navrhnúť vlastné prepojenie faktorov spokojnosti zamestnancov.

Výskumy, ktoré sa v tejto súvislosti so zistením miery spokojnosti uskutočnili v podnikoch väčšinou potvrdili, že existuje vzťah medzi spokojnosťou zamestnancov a výkonom zamestnancov, ktorý zamestnanci podnikov podávajú. Tento vzťah je spojený s dosahovaním odmien za vykonanú prácu (mzdy a určité výhody k tomu). Podniky, ktorých zamestnanci majú vyššiu úroveň platov a vyššie odmeny, budú mať aj lepší výkon spokojných zamestnancov. Následne rast spokojnosti sa prejavuje v zvyšovaní produktivity, zlepšení kvality výrobkov alebo poskytovaných služieb a tiež väčším počtom inovácií podnikov. Prieskum spokojnosti nám priniesol objektívny pohľad na aktuálne problémy podnikov a navrhol ich možné riešenia.

## 1 USPOKOJENIE Z PRÁCE A PRACOVNÝ VÝKON

Uspokojenie z práce je niečo viac ako len to, ako veľmi majú zamestnanci radi svoje pracovné úlohy a závisí rovnako aj od toho, ako dôležitá je práca pre zamestnancov a ako dobre táto práca zapadá medzi dlhodobé ciele zamestnancov podniku (ARNOLD, J a kol., 2007).

Judge a Hulin vyslovili názor, že v oblasti uspokojenia z práce existujú tri rôzne prístupy:

1. *Prvý prístup* hovorí o tom, že sú postoje k práci ako je uspokojenie z práce svojou povahou dispozičné, tj. sú stabilnou, pozitívnou alebo negatívnou dispozíciou, a tá je získaná prostredníctvom skúseností, alebo sú založené na geneticky zdedených dispozíciách.

2. *Druhý prístup* - je model „spracovania spoločenských informácií“. Podľa neho sa uspokojenie z práce a ďalšie postoje v práci vytvárajú zo skúseností a z informácií poskytnutých inými ľuďmi na pracovisku. Uspokojenie z práce je prinajmenšom čiastočnou funkciou toho, ako iní ľudia na pracovisku interpretujú a hodnotia to, čo sa tam deje.

3. *Tretím prístupom* je model spracovania informácií a je založený na akumulácii kognitívnych - racionálnych informácií o pracovisku a samotnej pracovnej pozícii. V určitom zmysle je to najsamozrejmější prístup. Hovorí o tom, že uspokojenie z práce je priamo ovplyvňované charakteristikou tejto práce a rozsahom, v ktorom táto charakteristika odpovedá tomu, čo zamestnanec od svojej práce očakáva (JUDGE, HULIN, 1991).

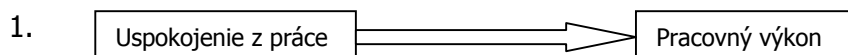
V oblasti skúmania spokojnosti sme si stanovili za cieľ zistiť, či skutočne platí: „Šťastný pracovník je produktívny pracovník“. Pracovní a podnikoví psychológovia to obvykle skúmajú, a to tak, že zisťujú či uspokojenie - spokojnosť zamestnancov v práci (ich šťastie) koreluje<sup>1</sup> s pracovným výkonom (produktivitou) zamestnanca. Hovoríme tak o korelácii medzi dvoma premennými, ale to neznamená, že by jedna z premenných bola príčinou tej druhej.

<sup>1</sup> Miera závislosti medzi dvoma alebo viacerými premennými. Korelačný koeficient môže dosahovať hodnoty od -1 do +1. Hodnota -1 reprezentuje najvyššiu negatívnu a +1 najvyššiu pozitívnu koreláciu. Hodnota 0 vypovedá o žiadnej korelácii.

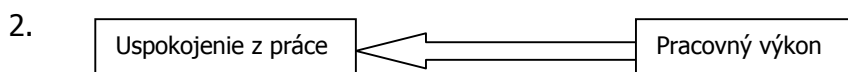
Poznáme šesť možných dôvodov, kedy existuje vzťah medzi uspokojením – spokojnosťou zamestnancov z práce a pracovným výkonom.

Obrázok 1

### Systém vzťahov medzi uspokojením z práce a pracovným výkonom



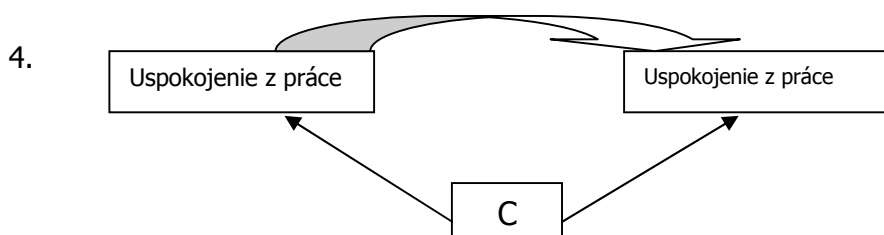
Uspokojenie z práce spôsobuje pracovný výkon, tj. ľudia majú tendenciu pracovať lepšie alebo viac pretože majú radi svoju prácu.



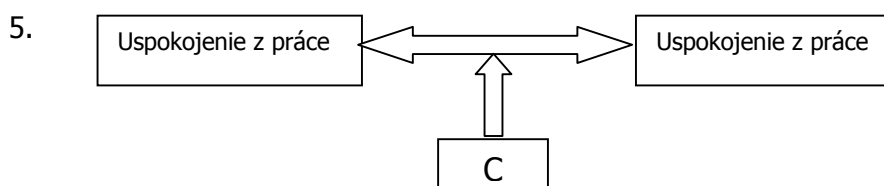
Pracovný výkon spôsobuje uspokojenie z práce, tj. ľudia majú tendenciu mať radi svoju prácu, pretože sú v nej úspešní.



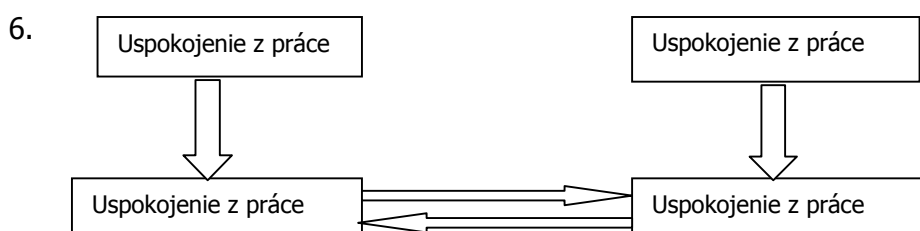
Uspokojenie z práce a pracovný výkon sa spôsobujú navzájom.



Medzi uspokojením z práce a pracovným výkonom je korelácia, ale len z dôvodu inej premennej ( C ), ktorá je obidve ovplyvňuje. Napríklad jasnosť pracovných požiadaviek môže pomôcť uspokojeniu z práce aj pracovnému výkonu.



Uspokojenie z práce a pracovný výkon môžu byť náhodne spojené, ale sila tohto spojenia závisí na nejakej inej premennej ( C ), napríklad na rozsahu, v akom je odmeňovaný úspešný pracovný výkon.



Uspokojenie z práce a pracovný výkon sú špecifickými prípadmi všeobecných konceptov pozitívnych pocitov a osobnej efektivity a majú na seba navzájom náhodný dopad.

Zdroj: ARNOLD, J. a kol., 2007

### 1.1 FAKTORY SPOKOJNOSTI - SYSTÉM MOTIVÁCIE A ODMIEN

Napredovanie podniku je závislé na aktivite zamestnancov podniku a obchodných partnerov, s ktorými je podnik v bezprostrednom kontakte. Aby ich zamestnávateľia motivovali k vyšším výkonom, musia im ponúknuť niečo, čo im vráti energiu vloženú do práce a poskytne aj niečo navyše – príjemne strávený čas, oddych, zážitok, relax, zdravie a životnú rovnováhu. Pravidelný relax a regenerácia ich potom vyburcujú k vyšším výkonom.

Výrazným atribútom motivácie zamestnancov je v dnešnej dobe v akejkolvek type podniku jednoznačne finančná stránka. Aj napriek tomu, že mnohí zamestnanci sú motivovaní aj inými faktormi, ktoré pozitívne vplyvajú na ich výkon a zvýšenú snahu v pracovnej oblasti, výsledný efekt, ktorý každý zamestnanec najviac očakáva je finančné ocenenie jeho snahy a úsilia (KACHAŇÁKOVÁ, 2007).

Hoci za hlavný motivačný činiteľ (hlavný faktor spokojnosti) zamestnancov sú vo väčšine prípadov považované stále peniaze, nesmieme zabudnúť spomenúť celý rad ďalších, veľmi dôležitých motivačných činiteľov a faktorov. Ich význam narastá najmä v prípade, keď sú primárne potreby zamestnancov dostatočne uspokojené a práca prestáva mať iba charakter zdroja obživy alebo bývania a pod. Je preto dôležité aby podnik mal vypracovaný motivačný program, aby reflektoval individuálne motivačné charakteristiky zamestnancov a zároveň odzrkadľujúci podnikovú kultúru a záujmy podniku.

Systém motivácie odmiem zamestnancov sa pritom podľa Urbana opiera o dve základné nástroje a to pracovné prostredie a systém odmiem. *Systém odmiem* sa vo väčšine opiera, o peňažné ohodnotenie. V rámci finančného ohodnotenia je dôležité aby toto nadväzovalo na kvalitný systém hodnotenia, ktorý by mal zabezpečovať pocit náležitého ohodnotenia aj u zamestnanca. Existuje veľa rozličných spôsobov odmiem a ako uvidíme z nasledujúceho zoznamu, niektoré z nich by sme mohli rovnako zaradiť k faktorom *pracovného prostredia*, čo poukazuje na relatívnosť týchto delení (URBAN, 2003).

Svoj zoznam desiatich najlepších spôsobov odmeňovaní uvádza aj LeBoeuf:

1. Peniaze
2. Uznanie
3. Pracovné voľno
4. Aktívna účasť na postupoch

5. Obľúbená práca
6. Povýšenie
7. Zvýšenie slobody
8. Osobný rast
9. Zábava
10. Pochvaly (LeBoeuf, 1985).

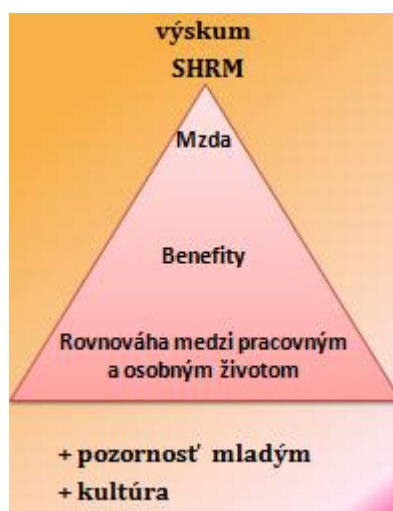
Väčšina zamestnávateľov si tieto spôsoby odmien uvedomuje čoraz viac, a preto sa snaží vytvoriť svojim zamestnancom nielen príjemné pracovné prostredie, ale aj prijateľný sociálny program. Trend sociálnej a personálnej politiky na pracovisku, kedy podniky svojich zamestnancov odmeňujú a motivujú vo forme rozličných nepeňažných odmien, dávno nie je len doménou medzinárodných spoločností. Aj na Slovensku podniky využívajú na to rozličné nepeňažné poukazy, ktoré zamestnanci dostávajú ako bonus k svojmu platu.

## 1.2 VÝSLEDKY USKUTOČNENÝCH VÝSKUMOV SPOKOJNOSTI ZAMESTNANCOV

Podľa uskutočneného výskumu spoločnosťou Society for Human Resource Management (SHRM) sú pre zamestnancov podnikov najdôležitejšími mzda, benefity a rovnováha medzi pracovným a osobným životom. Aby podniky mohli byť úspešné pri hľadaní nových talentov a aby si talentovaných zamestnancov udržali, mali by sa podľa SHRM zaujímať o to, čo zamestnanci chcú a čo ich robí spokojnými. Meniace sa demografické trendy a starnúca pracovná sila naznačujú, že podniky by mali venovať tiež zvýšenú pozornosť potrebám mladých zamestnancov (SHRM, 2011).

Obrázok 2

### Výskum Society for Human Resource Management



Zdroj: vlastné spracovanie podľa: SHMR, 2011

Niektoré faktory spokojnosti zamestnancov sú univerzálne. Zamestnanci i odborníci na ľudské zdroje sa zhodujú, že pre spokojnosť zamestnancov sú podstatné mzdy a benefity.



Iné výskumy spokojnosti hovoria o tom, že pracujúci očakávajú od svojich zamestnávateľov zlepšenie v oblasti kvality pracovného života a tvrdia, že zamestnávatelia sa málo zaujímajú o spokojnosť svojich zamestnancov. Tieto informácie vyplynuli z Barometra spokojnosti a motivácie zamestnancov v práci iniciovaného spoločnosťou Accor Services. Prieskum bol realizovaný na reprezentatívnej vzorke ekonomicky aktívnej populácie v ôsmich krajinách Európy vrátane Slovenska (ACCOR, 2011).

V oblasti riadenia ľudí k prioritám dneška patrí motivácia a spokojnosť zamestnancov a zvyšovanie produktivity práce. Podniky kladú v rámci svojich personálnych stratégií a politik veľký dôraz na systém odmeňovania svojich zamestnancov. Chcú mať jednoduchý, transparentný, konkurencieschopný a k výkonom motivujúci systém, chcú ľudí vzdelávať.

V rámci prieskumu sa 54 % opýtaných zamestnancov vyjadrilo, že ich zamestnávateľ sa nedostatočne venuje kvalite života a spokojnosti svojich zamestnancov v práci. Každý druhý Slovák má súčasne tiež pocit, že jeho zamestnávateľ sa nedostatočne, alebo vôbec nezaujíma o jeho problémy v súkromnom živote. Takmer polovica Slovákov (49 %) je nespokojná so spôsobom riadenia ľudí a starostlivosťou o zamestnancov. Najvyššiu spokojnosť vyjadrili respondenti so starostlivosťou zamestnávateľov o zdravie zamestnancov na pracovisku (65 %) (ACCOR, 2011).

Takmer tri štvrtiny Slovákov v prieskume uviedlo, že od svojho zamestnávateľa by očakávalo zlepšenie podmienok na vzdelávanie (73 %) a vyššie príspevky na stravovanie nad rámec zákona (70 %). Viac vzdelávania by uvítali najmä zamestnanci pracujúci v sektoroch bankovníctva, finančníctva, poisťovníctva a telekomunikácií. Viac ako polovica zamestnancov (55%) by tiež uvítala niekoľko dní dovolenky nad rámec zákona (ACCOR, 2011).

Obrázok 3



Zdroj: spracované podľa: ACCOR a TREND, 2011

### 1.3 TRENDY V SPOKOJNOSTI ZAMESTNANCOV

Spokojnosť môže znamenať aj to, že keď príde zamestnanec ráno do práce, dá si kávu, prečíta si noviny, potom niečo porobí a spokojný odíde domov. Namiesto slova „spokojný“ by sme preto radšej mali používať „motivovaný“. V podniku by mala byť možnosť cirkulovať na rôznych oddeleniach na základe interných požiadaviek podniku. Platy by mali byť „konkurencieschopné“ a okrem toho by podnik mal ponúkať pre svojich podriadených zamestnanecké výhody.

V práci trávime tretinu svojho života a či chceme alebo nie, výrazne ovplyvňuje náš život a našu spokojnosť. Preto je dôležité, aby práca prinášala uspokojenie, ktoré prispeje k celkovej harmónii našej osobnosti.

Štandardným prostriedkom na získanie potrebných informácií je prieskum spokojnosti zamestnancov v podniku. My sme vykonali porovnanie prieskumov spoločností SHMR a Accor a Trend. Faktory spokojnosti zamestnancov v podniku podľa uskutočnených výskumov a podľa našich zistení by mali byť faktory spokojnosti zamestnancov, ktoré korešpondujú s nasledujúcim obrázkom.

Obrázok 4

#### Prepojenie faktorov spokojnosti zamestnancov



Zdroj: vlastné spracovanie

Rovnako ako sú dlhodobé vzťahy so zákazníkmi založené na uspokojovaní ich potrieb, aj základom lojality zamestnancov je budovanie a zlepšovanie ich spokojnosti. Samozrejme k faktorom spokojnosti zamestnancov patrí finančné i morálne ocenenie, ich uplatnenie v podniku, perspektíva ich rozvoja i pracovné prostredie. Na posúdenie akým spôsobom sú tieto faktory v podniku naplnené, potrebujeme ďalej spoznať názory zamestnancov. Naproti tomu zamestnanci vedia oceniť benefity ako sú: mzda, iné výhody a benefity, sociálny program vrátane rôznych športových aktivít, jazykových

kurzov plne hrađených podnikom, samovzdelávanie formou e-learningu, zamestnanecký program, ktorý podporuje rôzne spoločenské, športové, teambuildingové, vzdelávacie i voľno-časové aktivity, čo potvrdili už rôzne štúdie aj prieskumy.

## Záver

Plošnými benefity podnik nikdy neuspokojí všetkých rovnako, pretože každý človek je jedinečný a má iný životný štýl. Metódou prieskumu už uskutočnených výskumov ohľadom spokojnosti zamestnancov v podnikoch na Slovensku sme chceli vytýčiť hlavné faktory spokojnosti. Výška platu však nie je jediným kritériom, podľa ktorého zamestnanci môžu hodnotiť "dobré zamestnanie". K ďalším dôležitým faktorom spokojnosti zamestnancov patria aj rovnováha medzi pracovným a súkromným životom a zamestnanecké benefity. V prieskume spokojnosti zamestnancov, ktorý iniciovala spoločnosť ACCOR Services Slovakia uviedlo viac ako 71 % Slovákov, že ich k práci motivujú dobré vzťahy na pracovisku, dobrý plat a spravodlivé ohodnotenie. Najväčšia disproporcja z pozorovania dôležitosti a spokojnosti zamestnancov vyplýva z oblastí týkajúcich sa odmeňovania a hodnotenia. Vzorec na dlhotrvajúci úspech podniku je potrebné hľadať v zamestnancoch. Podnik môže byť úspešný, iba keď sú úspešní aj jeho zamestnanci. Tí zasa môžu byť úspešní, iba keď sú spokojní. Kľúčom k spokojnosti je teda správna motivácia.

## Použitá literatúra

1. ARNOLD, J., SILVESTER, J., PATTERSON, F., ROBERTSON, I., COOPER, C., BURNES, B.: *Psychologie práce. Pro manažery a personalisty*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1518-3
2. GREGAR, A.: *Řízení lidských zdrojů*. Zlín : Univerzita Tomáše Bati, 2007. 134 s. ISBN 978-80-7318-601-2
3. JUDGE, T. A., HULIN, C.: *Job satisfaction and subjective well-being as determinants of job adaptation*. Centre for Advanced Human Resource Studies, Cornell University, 1991.
4. KACHAŇÁKOVÁ, A.: *Podniková kultúra*. 2. vyd. Bratislava : Ekonóm, 2003. ISBN 80-225-1644-9
5. LeBOEUF, M.: *The Greatest Management Principle in the World*. Putnam Pub Group, 1985. ISBN 978-03-991-3052-6
6. URBAN, J.: *Řízení lidí v organizaci: personální rozměr managementu*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2003. ISBN 80-863-9546-4
7. [www.accor.com](http://www.accor.com)
8. [www.shrm.org](http://www.shrm.org)

## Informácie o autoroch

Ing. Lýdia Stankovič, PhD.  
Katedra manažmentu  
Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach  
Ekonomická univerzita v Bratislave  
Tajovského 13, 041 30 Košice  
Slovensko

## NÁRODNOSTNÉ MENŠINY A ETNICKÉ SKUPINY<sup>1</sup>

## NATIONAL MINORITIES AND ETHNIC GROUPS

### MORAVČÍK OTO – VIDOVÁ JARMILA

#### Abstrakt

Podpora marginalizovaných skupín v spoločnosti je prvoradou úlohou tak vlády ako aj mimovládnych organizácií. Najpočetnejšou a špecifickou skupinou na Slovensku sú príslušníci rómskych komunít. Riešeniu problémov rómskych komunít sa venuje Splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, ktorého cieľom je zapájať organizácie a občianske iniciatívy do tvorby stratégie a postupov pomoci zameranej na podporu ľuďom z takýchto komunít, obracať pozornosť ostatných členov lokálneho partnerstva na závažnosť sociálno-ekonomickej situácie ľudí z rómskych komunít, informovať organizácie a občianske iniciatívy zamerané na riešenie problémov príslušníkov rómskych komunít.

**Kľúčové slová:** národnostné menšiny, sociálne skupiny, sociálna exklúzia, sociálna inklúzia, sociálna práca, programy rozvoja.

#### Abstract

Support for marginalized groups in society is the primary task of the government and NGOs. The most numerous and specific groups in Slovakia are members of Roma communities. Solutions of Romany communities are given Splnomocnenec Slovak Government for Roma Communities, which aims to engage organizations and civic initiatives in the formulation of policies and procedures assistance for support to people from these communities to turn attention to other members of the local partnership závažnosť socio-economic situation of people z Roma communities, and civic organizations to inform initiatives aimed at addressing the problems of Roma communities.

**Keywords:** ethnic minorities, social groups, social exclusion, social inclusion, social work development programs.

<sup>1</sup> \* Príspevok je súčasťou riešenia projektu VEGA č. 1/0570/11 „Spotreba a kvalita života v domácnosti SR vo väzbe na ich spotrebiteľské rozhodovania v európskom kontexte“.

**JEL CLASSIFICATION: J 24, J 71****Úvod**

V každej spoločnosti, bez ohľadu na jej homogénnosť či heterogénnosť, existujú menšinové skupiny, resp. tie, ktoré si vyžadujú osobitnú pozornosť a zaobchádzanie, nakoľko ich sociálne a kultúrne charakteristiky, fyzický vzhľad, či iný štýl života odlišujú od dominantnej skupiny a spôsobujú im nerovnocenné postavenie. Problematika národnostných menšín patrí k hlavným témam európskej a svetovej politiky po páde ideologického rozdelenia sveta koncom 20.-teho storočia. Na povrch postupne intenzívnejšie začínajú vychádzať negatívne efekty spojené so vznikom európskych národných štátov v druhej polovici 19.-teho storočia.

**1. Národnostné menšiny – teoretické vymedzenie**

Menšinami v teoretickom kontexte označujeme odlišné skupiny v spoločnosti, líšiace sa v rámci štátov národnostnými, etnickými, náboženskými, ako aj jazykovými znakmi, resp. početnosťou, čo môže v spoločnosti spôsobovať nerovnoprávne postavenie. Existuje viacero definícií národnostných menšín. I. Gabal definuje národnostnú menšinu ako skupinu obyvateľstva, ktorá ako celok neprijíma za svoju národnú identitu štátu, v ktorom žije (Gabal, 1999)<sup>1</sup>.

Menšina, podľa K. Fabjana (1993), môže byť chápaná ako súhrn všetkých osôb, ktoré sú v danej spoločnosti na základe im vlastného znaku diskriminované alebo znevýhodňované. Vo všeobecnosti sa všetky definície odvolávajú na historickú, kultúrnu a subjektívne pociťovanú príslušnosť k určitej skupine. Vzájomne jednotlivé skupiny odlišuje teda iba miera inštitucionalizácie a organizácie ich teritoriálnej existencie, jej právny rámec a miera historického podloženia subjektívneho pocitu skupinovej príslušnosti.<sup>2</sup>

P. Smith za menšinu považuje populáciu so spoločným pôvodom, zdieľajúcu kultúrne prvky, prepojenie s históriou teritória alebo vlasti a mierou solidarity.<sup>3</sup> Menšiny môžu mať aj početnú prevahu, no napriek tomu nemajú prislúchajúcu moc a postavenie, nemajú adekvátny prístup k moci a zdrojom, majú menej práv, privilégií, či možností.

Sú to však práve národnostné menšiny, ktoré si v rámci moderného európskeho štátu vyžadujú osobitnú pozornosť z politického hľadiska, keďže ich vzťah k štátu, v ktorom žijú, je osobitým problémom na poli teoretickej diskusie menšín je vnímanie ich kvalitatívneho a kvantitatívneho charakteru.

<sup>1</sup> GABAL, I. et al. 1992. *Etnické menšiny ve střední Evropě*, str. 10, Praha, G plus G 1999.2

<sup>2</sup> FABJAN, K. 1993. *Möglichkeiten und Grenzen des Minderheitenschutzes durch internationale Instanzen*. Wien. Forum Europa. 1993.

<sup>3</sup> SMITH, P. 1991. *Ethnic groups in international relations*.-A 1991. In: BARTSCH, S.: *Minderheitenschutz in der internationalen Politik*.- Opladen: Westdeutscher Verlag 1995: s.49.

Menšiny preto možno chápať v individualistickom kontexte alebo z kolektivistického uhla pohľadu. Individualistický koncept definuje menšinu ako súhrn jednotlivcov, ktorí sú spojení spoločným vedomým o príslušnosti.

Na druhej strane kolektivistické vnímanie menšiny stavia do pozície nadindividuálnych jednotiek daných objektívnymi skutočnosťami a znakmi.<sup>1</sup> V závislosti od uhla pohľadu sa potom odvodzujú aj koncepty právnej ochrany menšín.<sup>2</sup> Z individualistického hľadiska stojí v ako objekt ochranných opatrení v popredí jednotlivec, čiže konkrétny príslušník národnostnej menšiny. Primárne teda ochrane podliehajú jednotliví zástupcovia skupín, skupina ako taká je chránená cez ich súhrn, preto sa ochrana menšín chápe ako konkretizácia ľudských práv. Realizuje sa prostredníctvom pasívnych opatrení nediskriminácie a aktívnych foriem pestovania kultúrnej identity. Naopak, z kolektivistického uhla pohľadu treba menšiny ochraňovať ako celok v jeho vzťahoch s okolím, na základe funkčného komplexu jeho hospodárskych, sociálnych, politických a sídelných vzťahov a štruktúr. Z tohto popudu majú preto menšiny právo na vlastné usporiadanie týchto spoločenských sfér, v prenesenom zmysle teda aj na samosprávu a sebaurčenie.<sup>3</sup> Tendencie v európskom ponímaní práva na ochranu menšín podliehali v minulých storočiach mnohým zmenám a boli dané geopolitickou a mocenskou rovnováhou v regióne a odzrkadľovali sa v jednaní medzinárodných organizácií a ich normách pre právnu ochranu menšín.

## 2. Národnostné menšiny a etnické skupiny v Slovenskej republike

Pokiaľ vo väčšine krajín EÚ boli pôvodné menšiny do značnej miery asimilované, po druhej svetovej vojne sa v týchto krajinách v dôsledku medzinárodnej migrácie začali vytvárať komunity tzv. nových menšín, pochádzajúce často z neeurópskych krajín. Tento vývoj sa netýkal krajín tzv. reálneho socializmu – tu sa menšie komunity nových menšín utvárali predovšetkým v dôsledku pomoci členom Kominterny, či neskôr rozvojovým krajinám s marxistickým politickým zameraním. Na Slovensku to boli po vojne napríklad Gréci, Číňania v 50. rokoch, Vietnamci a Etiópcania v 80. rokoch.

Navyše, viaceré štáty komunistického bloku významne zmenili svoju etnickú štruktúru po druhej svetovej vojne násilným vystaňovaním rôznych etník. V prípade Československa tieto akty násilnej etnopolitiky dramaticky zmenili skladbu obyvateľstva a prispeli k frustrácii príslušníkov menšín a posilneniu xenofóbnych postojov na oboch stranách.

V súčasnosti sú indikátorom problému menšín na Slovensku predovšetkým Rómovia a Maďari. Problémom menšín na Slovensku je integrácia a sprievodnými znakmi sú sociálna a ekonomická marginalizácia (Rómovia) či kultúrne a etnické „uzavieranie sa“ (maďarská menšina).<sup>4</sup>

<sup>1</sup> PRITCHARD, S. 2001. *Der völkerrechtliche Minderheitenschutz*.-Berlin: Dunker und Humboldt. 2001.s.22.

<sup>2</sup> PRITCHARD, S. 2001. *Der völkerrechtliche Minderheitenschutz*.-Berlin: Dunker und Humboldt. 2001. s.32.

<sup>3</sup> GABAL, I. et al. 1992. *Etnické menšiny ve střední Evropě*: G plus G 1999. s. 27-29.

<sup>4</sup> ŠALAMON, P. 1992. *Cigáni v Abovskej a Turnianskej stolici v období osvietenstva*. In: Neznámi Rómovia. Bratislava, Ister Science Press 1992, s.73-76.

V súčasnosti sú indikátorom problému menšín na Slovensku predovšetkým Rómovia a Maďari. Problémom menšín na Slovensku je integrácia a sprievodnými znakmi sú sociálna a ekonomická marginalizácia (Rómovia) či kultúrne a etnické „uzavieranie sa“ (maďarská menšina).<sup>1</sup>

Problém národnostných menšín vzniká ako problém práve vtedy, keď existuje národná väčšina, ktorá zámerne, alebo nevedomele vylučuje ostatné národnostné skupiny z rozhodovacieho procesu, distribúcie životných príležitostí. Napriek mnohým výhradám voči národnostnej politike komunistického režimu boli práva väčšiny národnostných menšín na Slovensku ochraňované štátom už za obdobia reálneho socializmu. Komunistický režim však pristupoval k menšinám selektívne, pokiaľ menšinové práva niektorých (Ukrajinci, Maďari) boli aspoň formálne štátom podporované, napríklad kultúra aj v rámci komunistického režimu, iné menšiny ako Rómovia, Rusíni a Nemci boli vnímaní skôr ako príťaž. Po roku 1989 sa postupne legislatívny rámec ochrany práv národnostných menšín menil, v súčasnosti sa Slovensko usiluje v oblasti ochrany práv národnostných menšín o kompatibilitu s okolitými krajinami a splňa kodanské kritériá pre vstup do EÚ. Procesy globalizácie a zmeny životných štýlov však presúvajú akcenty a prispievajú k utváraniu „enkláv“ nových menšín (predovšetkým migranti z „Juhu“). Jedným z nosných trendov najbližších desaťročí sa tak stáva schopnosť akceptovať heterogenitu slovenskej spoločnosti ako normálny štandard – a to nielen, čo do etnickej a národnostnej skladby, ale aj čo do náboženstva, životných štýlov, kultúrneho zakotvenia.

Štátotvorný proces obdobia obrody národov od roku 1848 viedol k vzniku národne a etnicky homogénnych štátov prevažne v západnej Európe, zatiaľ čo v jej strednej a východnej časti boli národy o emancipačný proces až do konca I. svetovej vojny ukrátené a zostávali v područí mnohonárodných štátnych celkov.<sup>2</sup>

V podmienkach politického usporiadania Európy po I. svetovej vojne tak vznikli nové národné štáty, ktorých hranice však často rozdelili historické územia iných národov. V novovzniknutých štátoch sa tak objavili príslušníci iných národov a etník, a do európskej politiky tak prvýkrát výraznejšie vstúpili národnostné menšiny.

V Slovenskej republike tvoria národnostné menšiny oficiálne<sup>3</sup> viac ako 10 %, neoficiálne takmer 20 % obyvateľstva. Najpočetnejšou národnostnou menšinou na Slovensku je podľa sčítania obyvateľstva v roku 2001 maďarská menšina (9,7 %), nasledujú rómska menšina (1,7 %), česká (0,8 %) a ostatné menšiny nedosahujú ani jednocentné zastúpenie v populácii: rusínska, ukrajinská, nemecká, poľská, moravská, chorvátska, ruská, bulharská, židovská a srbská.

<sup>1</sup> ŠALAMON, P. 1992. *Cigáni v Abovskej a Turnianskej stolici v období osvietenstva*. In: Neznámi Rómovia. Bratislava, Ister Science Press 1992, s.73-76.

<sup>2</sup> GABAL, I. et al. 1992. *Etnické menšiny ve střední Evropě*, str. 10, Praha, G plus G 1999.2

<sup>3</sup> MORAVČÍKOVÁ, D. - KUČÍRKOVÁ, D. *Rurálna sociológia*. Nitra: SPU, 2003. ISBN 80-8069-153-3

Výskumy verejnej mienky dlhodobo signalizujú napätia, predsudky a averzie väčšiny k menšinám. Problémy a postavenie menšín v Slovenskej republike, sú dlhodobou prioritou v politickej agende a vo verejnej diskusii na Slovensku a niet dôvodov považovať tento trend za prekonaný, či v krátkodobom horizonte riešiteľný. Tento fakt je iba umocňovaný pokračujúcou segregáciou, teda exklúziou Rómov, prejavmi antisemitizmu, averziami k migrantom z Východu, i z rozvojových krajín a zneužívaním tejto témy v politických zápasoch.

Kultúra tolerancie k inakosti nemá na Slovensku silné korene a to vzhľadom na donedávna slabú občiansku spoločnosť, totalitné režimy vládnuce na Slovensku signifikantnú časť 20. storočia a sociodemografické charakteristiky slovenskej populácie.<sup>1</sup> Vyvážený demografický vývoj a štruktúra obyvateľstva patria k základným predpokladom úspešného rozvoja každej spoločnosti. Súčasne prebiehajúce a očakávané demografické zmeny vyvolávajú celý rad otázok nielen v Slovenskej republike, ale i v Európskej únii. Dôsledkom tejto skutočnosti môže byť do budúcnosti istá radikalizácia vzťahov minority – majorita a to najmä vo vzťahu rómska menšina verzus majorita. Práve vzťah Rómov a (nie) Rómov má v sebe na národnej úrovni zakódovaný najväčší potenciál pre radikalizáciu slovenskej spoločnosti a politickej scény a to aj v porovnaní s inými mimoriadne zložitými témami, akými sú napríklad súčasná svetová ekonomická kríza, s ktorými Slovensko zápasí. Na európskej úrovni budú trendy najvýraznejšie ovplyvňované procesom rozširovania sa Európskej únie, z pohľadu globálneho, budú trendy vývoja v oblasti národnostných menšín ovplyvňované celkovým vývojom západnej civilizácie, založenej na judaisticko-kresťanskej tradícii a prehlbovaním procesu globalizácie.<sup>2</sup>

Najdôležitejšou, sa v kontexte diskusii o Slovensku javí schopnosť Slovenska vyrovnáť sa s tzv. rómskou problematikou nielen ako otázkou zabezpečenia menšinových práv, ale predovšetkým ako otázkou post-industriálneho západného sveta s cieľom zabrániť sociálnemu vylúčeniu, marginalizácii a šíreniu kultúry chudoby. Rómska téma v sebe skrýva výbušný potenciál pre zalomenie trendov transformácie, modernizácie a procesu vytvárania liberálno-demokratickej politiky na Slovensku. Trendy vývoja na národnej úrovni sa budú lámať predovšetkým na vyriešení otázky integrácie, resp. asimilácie menšín a u rómskej menšiny na zabránení ďalšej neinštitucionalizovanej a neformálnej segregácie.

Novou skutočnosťou pre majoritu i maďarskú menšinu sú prirodzené zmeny etnického zloženia niektorých regiónov, resp. presmerovanie prirodzených tokov kapitálu, ľudí a záujmov po vstupe Maďarska a Slovenska do EÚ. Niektoré územia, tradične obývané Maďarmi, budú prirodzeným spôsobom urbanizácie (*urban sprawl*) Bratislavy a Košíc, slovakizované. Naopak, viaceré územia južného Slovenska budú prirodzene silnejšie inklinovať k cezhraničnej spolupráci so severomaďarskými okresmi. Obidva procesy prinesú tenzie, ktoré budú tým menšie, čím rýchlejšie sa bude zlepšovať ekonomická situácia obyvateľstva Slovenska.

<sup>1</sup> ENYEDI, Z. – ERŐS, F. 1999. *Authoritarianism and Prejudice*. Budapest, Osiris Kiadó 1999., str.56

<sup>2</sup> GABAL, I. et al. 1992. *Etnické menšiny ve střední Evropě*, str. 10, Praha, G plus G 1999.



### 3. Rómovia v masovokomunikačných prostriedkoch

Do roku 1989 vychádzalo na Slovensku 25 národnostných periodík, no ani jedno rómske. Podľa informácie Novinárskeho študijného ústavu v Bratislave, po roku 1991 vychádza na Slovensku 54 národnostných titulov, z nich 7 rómskych. (IVO. 2000)

Po krátkom období využitia práva rómskej národnostnej menšiny na vlastné periodiká dotované štátom, sa v roku 1992 situácia radikálne mení. Financovanie národnostnej tlače prechádza pod Ministerstvo kultúry SR, ktoré v súlade s uznesením vlády SR z roku 1992 vydávanie národnostných periodík už len podporuje a národnostná tlač sa stáva len jedným z možných projektov. Rovnako ako jednorazové kultúrne podujatie. V roku 1993 vychádzajú na Slovensku už len 3 rómske periodiká, aj to len sporadicky.

Rómske médiá na Slovensku sa od roku 1990 usilujú naplniť niekoľko zámerov s cieľom pôsobiť dovnútra rómskej komunity posilňovaním jej národnej hrdosti a ľudskej a občianskej hrdosti, Pôsobiť však aj smerom k nerómskej väčšinovej spoločnosti a poskytovať dostatok informácií, ktoré by pomohli odstrániť historické predsudky a stereotypy vnímania Rómov. Zároveň však chcú naplniť aj právo rómskej národnostnej menšiny, ktoré vyplýva z Európskych charty menšinových jazykov. V neposlednom rade je to rozvíjanie a zachovanie zvykov a rómskeho jazyka.

V modernej demokratickej spoločnosti je existencia nezávislých médií nutnosťou a nevyhnutnou podmienkou pre slobodné šírenie myšlienok, pre zabezpečenie slobody prejavu. Osobitný vplyv médií vyplýva z ich schopnosti meniť prostredie spoločnosti a ovplyvňovať ho. Masmédiá, najmä tie s celoštátnou pôsobnosťou, majú nezastupiteľnú úlohu pri výchove k občianskym právam, pri presadzovaní ducha tolerancie, pri prekonávaní a potláčaní diskriminácie a v boji proti rasizmu. Prostriedky masovej komunikácie majú významný vplyv na zmýšľanie ľudí a formovanie verejnej mienky a spoluvytvárajú hodnotový systém spoločnosti.<sup>1</sup> Súčasný obraz Rómov v slovenských médiách akcentuje postoje a názory majority, ktorej médiá sú súčasťou. Dominantné znaky tohto obrazu sa nám javia často krát ako prejavy latentného rasizmu a intolerancie voči Rómom. Charakteristickými prvkami obrazu Rómov v médiách je zdôrazňovanie predsudkov a stereotypov, ktoré vytvorila o Rómoch majorita, čo ale médiá za prejavy rasizmu často nepokladajú.

Po roku 1989, keď mohli Rómovia naplno prejavovať svoje rómstvo, začali intenzívne prezentovať svoju kultúru zakladali<sup>2</sup> občianske združenia a folklórne súbory a organizovali celoslovenské rómske folklórne festivaly. V rokoch 1991 – 1992 sa festivaly organizovali vo viacerých mestách Prešov, Humenné, Banská Bystrica, Klenovec, Strážnica, vždy za účasti niekoľkých stoviek účinkujúcich.

<sup>1</sup> CANGÁR, J: Rómovia v médiách, Uverejnené v Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku, IVO, 2003. s. 7,

<sup>2</sup> Nadácia Info Roma, Bratislava, s.40, Rastislav Pivoň, 2000

Pribúdali regionálne a mestské prehliadky a o slovo sa hlásili moderné kapely a prehliadky kráľovien krásy – vždy celoslovenské, aj keď sa odohrávali väčšinou na úrovni okresu alebo len obce. Intenzita takýchto prezentácií bola prirodzenou reakciou na ich dovtedajší duchovný útlak a Rómovia prezentovali to, čo udržiavalo pri živote ich národnú identitu.

Obraz Rómov v porovnaní s ostatnými národnosťami, etnickými či ostatnými menšinami je špecifický. Nosné sú informácie o kriminalite, sociálnych otázkach a informácie, ktoré prezentujú psycho-sociálne charakteristiky Rómov. Veľakrát je väčšina týchto správ negatívne a emocionálne ladená voči Rómom.

Negatívne stereotypy a predsudky voči Rómom vznikali počas historického vývoja a boli determinované charakterom politického a sociálno-ekonomického stavu spoločnosti, ktorej Rómovia boli viac-menej trpenou súčasťou, resp. boli aj objektom tvrdých represíí a sú dlhodobo stabilné. Médiá teda zohrávajú veľmi dôležitú úlohu pri podávaní obrazu menšín, ako sa správajú voči majoritnému obyvateľstvu.

Rómske médiá na Slovensku<sup>1</sup> sa od roku 1990 usilujú naplňať niekoľko zámerov a cieľov pôsobiť dovnútra rómskej komunity posilňovaním jej národnej hrdosti a ľudskej a občianskej hrdosti - pôsobiť však aj smerom k nerómskej väčšinovej spoločnosti a poskytovať dostatok informácií, ktoré by pomohli odstrániť historické predsudky a stereotypy vnímania Rómov. Zároveň však chcú naplňať aj právo rómskej národnostnej menšiny, ktoré vyplýva z Európskych charty menšinových jazykov.

Prvý začal vychádzať kultúrno-spoločenský mesačník Roma, od novembra 1990 nasledovali časopisy Romipen, Nevipen, Rómska revue, Luludí, Romane Vasta, Termipen, Sama daj. Nie všetky boli písané v rómskom jazyku, ale kombinovane, resp. len po slovensky.

Jediným periodikom<sup>2</sup>, ktoré z tohto obdobia dodnes prežíva, sú celoslovenské noviny pre Rómov a o Rómoch Romano nevo l'il Rómsky nový list - ktoré v tomto roku vstúpili do 20. roku svojej existencie. Od čias svojho vzniku prešli obdobím, keď štátna dotácia v roku 1991 len na jeden polrok predstavovala sumu 32 500 EUR (1 300 000 Sk), čo postačovalo vtedy na polročné vydávanie týždenníka v náklade 5 000 kusov. V období od roku 1991 do roku 1993, redakcia postupne budovala filiálne redakcie na celom Slovensku a zamestnávala 11 redaktorov. V roku 1993 si však už mala vystačiť s ročnou dotáciou len 21 250 EUR (850 000 Sk). Roku 1996 bola výška dotácie 12 800 EUR (500 000 Sk) V tomto období už redakcia nezamestnávala ani jedného redaktora.

<sup>1</sup> PIVOŇ, R. 2000. Nadácia Info Roma, Bratislava, s.40,

<sup>2</sup>VÁŇOVÁ, J. Rómske médiá. Romano Nevo Lil Dostupné na <http://moje.hnonline.sk/node/1505/print>

#### 4. Vplyv televízie ako masovokomunikačného prostriedku na jednotlivé marginalizované skupiny

V tejto časti vedeckej state uvádzame výsledky výskumu, ktorý sa venuje vplyvu televízie ako masovokomunikačného prostriedku na jednotlivé marginalizované skupiny, predovšetkým rómsku. Cieľom výskumu bola deskripcia a analýza postoja i pohľadu na vysielané programy Slovenskej televízie určené národnostným menšinám, v našom prípade rómsku a maďarskú, komparácia názorov respondentov na obsahovú stránku programu s podnetmi do budúcnosti, ako by mal vyzerat' typ programov práve pre tieto minority a overenie dopadu a vplyvu masovokomunikačných prostriedkov, špeciálne Slovenskej televízie na marginalizovanú rómsku skupinu obyvateľov zariadenia. Výskum bol realizovaný v meste Dunajská Streda. Respondentmi výskumu boli obyvatelia komunitného centra v Dunajskej Strede, v ktorom počas nášho výskumu žilo od 250 do 520 ľudí, najmä rómskeho pôvodu, s psychickým aj fyzickým zdravotným postihnutím, s nižším vzdelaním, rôznorodou formou komunikácie a vyjadrovania s určením si svojho materinského jazyka, slovenského, maďarského a rómskeho (použitie troch jazykov v dotazníku, aj z dôvodu dostatočného pochopenia otázok). Títo obývali areál, kde sa nachádzajú tri budovy - pavilóny.<sup>1</sup>

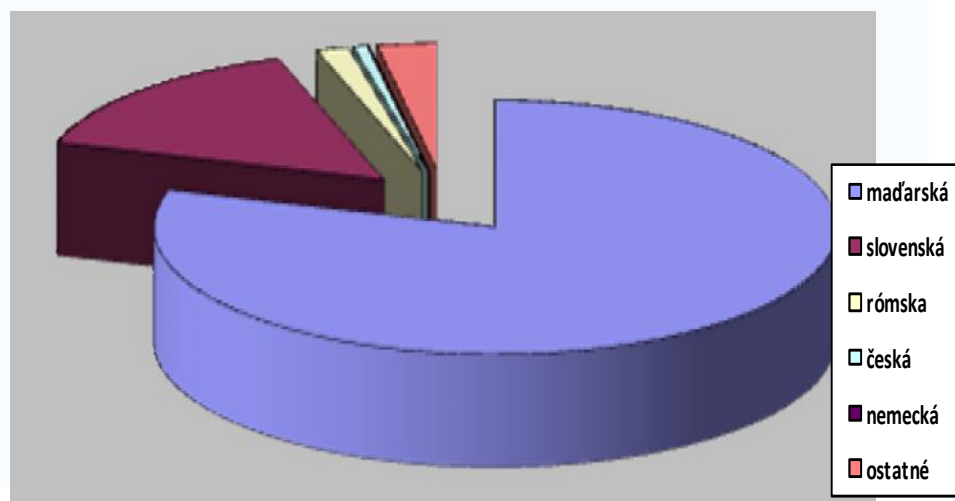
Dôvodom, prečo sa výskumu zúčastnilo len také nízke percento obyvateľov, je obmedzená veľkosť zariadenia a častá fluktuácia obyvateľov centra. Obyvatelia komunitného centra musia byť buď zaevidovaní na Úrade práce v Dunajskej Strede, vykonávajú hlavné, alebo pomocné aktivačné práce. Na základe veľmi dobre fungujúcej kooperácie Komunitného centra s Inštitútom pre romologické otázky, tento tím, ktorí nemajú prácu ju prostredníctvom Úradu práce v Dunajskej Strede sprostredkováva. Počas svojej šesťročnej existencie sa komunitnému centru a Inštitútu pre romologické otázky podarilo nájsť zamestnanie pre svojich obyvateľov, ktorí môžu zo zárobkov uhradiť ubytovanie v centre. Pokiaľ niekto nezaplatí, musí mať na to veľmi pádny dôvod a môže mu byť nezaplatená suma buď odpustená, alebo tolerovaná tak, že túto sumu zaplatí v nasledujúcom mesiaci. Podobne je tu veľmi prísne evidovaná aj povinná školská dochádzka detí.

V komunitnom centre pracujú okrem konateľa 3 ďalší sociálni pracovníci, dve ženy a jeden muž. Sociálni pracovníci majú zmluvu s Mestským úradom v Dunajskej Strede na 24 mesiacov. Sú navzájom koordinovaní Inštitútom a tiež Mestským úradom v Dunajskej Strede.

Výskum prebiehal počas troch rokov, 2009, 2010 a 2011. Samotným prieskumom sme sa snažili získať hodnoverné údaje, aby sme sa vyhli zovšeobecňovaniu. Išlo hlavne o špecifikáciu priameho poznania javov a procesov na základe jedinečnosti predmetu skúmania, kde osobitný význam zohrávalo chápanie, porozumenie, vcítenie sa, preberanie a hranie rolí s dôrazom na každodennosť životných situácií.

<sup>1</sup> V pavilóne A s lepším zariadením, ostatné pavilóny, B a C sú na nižšej úrovni.

**Graf 1**  
**Percentuálne zloženie národnostných menšín v meste Dunajská Streda**



Zdroj: Graf zostrojený na základe údajov ŠÚSR.

Výskum sa uskutočnil dotazníkovou metódou a vzhľadom k tomu, že iba zo samotného dotazníka, by nebolo možné skúmaný cieľ naplniť, výskum sme realizovali aj prostredníctvom interview v troch jazykoch, slovenskom, maďarskom a rómskom, z dôvodu nižšieho vzdelania a aby neprišlo k zlej interpretácii odpovedí na otázky.

V prvom roku výskum bol realizovaný v mesiacoch máj – jún 2009, v druhom roku, 2010 sa výskum uskutočnil v mesiacoch marec – jún, kedy sa časť výskumu uskutočnila formou polointerview, zahŕňal čiastočné aktívne participačné pozorovanie,<sup>1</sup> podľa ktorého sme zaujali postoj medzi pasívnou a aktívnou formou participácie, kedy v niektorých činnostiach funguje aktívne, inokedy pasívne. Mali sme pripravený obsahový rámec, okruhy dotazovania a tiež doplňujúce otázky, ktoré sme museli prispôbiť tomu, ako sa samotný rozhovor s respondentom odvíjal. To znamená, že sme mohli pripájať nové otázky, respektíve vymeniť niektoré štylistické spojenie v dotazníku (pološtruktúrované interview). Išlo o to, že sme inak museli formulovať otázky obyvateľom centra, pretože sa im otázky v dotazníku zdali byť zložité. Takýto druh interview je do istej miery zviazané, umožňuje tematickú koncentráciu, čo zefektívňuje zber údajov v porovnaní s neštruktúrovaným interview. Iba doplňujúcimi otázkami sme mohli zistiť, prečo sa títo ľudia ocitli predtým, než sa do komunitného centra dostali, na ulici, čo ich k tomu viedlo, ako sa s danou problematikou vysporiadali, ako vnímali udalosti okolia, kto sa ako k nim počas obdobia úplného sociálneho pádu zachoval a podobne.

<sup>1</sup> GAVORA, P. 2005. *Sprievodca metodológiou kvalitatívneho výskumu*: Bratislava. Regent. 2006. ISBN 80-88904-46-3

Tých otázok bolo dostatočné množstvo a trvalo naozaj vždy veľmi dlho, kým niektorí respondenti začali otvorene rozprávať o svojich osudoch. Iní zasa s tým problém nemali. Samozrejme všetci sú si vedomí toho, že v centre nemôžu žiť do konca svojho života a že raz príde chvíľa, kedy budú jeho brány musieť opustiť a ísť si svojou vlastnou cestou a uvoľniť tak priestor a miesto pre tých, ktorí to nevyhnutne potrebujú, tak ako oni kedysi, keď nemali prístrešok, prácu, potraviny, či odev. Samozrejme pri výskume sme museli brať ohľad aj nato, z akého prostredia títo ľudia pochádzajú, kde vyrastali, ako žili, aká bola atmosféra v prostredí, či pracovali, mali plat, podporu, aké mali hygienické návyky, aký bol charakter pravidiel pri ich výchove. Aká hierarchia vládla v rodinných vzťahoch – manželia, deti, súrodenci, širšie rodinné vzťahy, väzby, dôležitosť iných osôb, vzájomné vzťahy v komunite, spôsoby komunikácie v rodine medzi jej členmi, výchova detí, vzory, atď. V roku 2011 sa výskum uskutočnil znovu dotazníkovou metódou v mesiacoch marec - máj.

### **Analýza dotazníkového prieskumu**

Prieskumu sa zúčastnilo 50 respondentov, z celkového počtu od 250 do 520 obyvateľov, čo bolo v rozmedzí od 20 do 11,11 % z celkového počtu obyvateľov centra. Z tabuľky č. vyplýva, že sa menilo vekové zloženie obyvateľov Komunitného centra. V roku 2011 oproti roku 2009 narástol počet obyvateľov vo veku od 18 do 25 rokov. Roku 2011 sa znížil počet obyvateľov od 36 do 45 rokov oproti roku 2009, zo 14 na 13. Ostatné vekové kategórie sa výrazne nezmenili. Roku 2009 najväčší podiel tvorili obyvatelia vo veku 36 do 45,28 %. Najnižší podiel tvorili obyvatelia vo veku od 56 do 65 rokov, 10 %. Roku 2011 z počtu 50 respondentov, ktorí sa zúčastnili výskumu, bolo 26 % vo veku od 36 do 45 rokov, 24 % vo veku od 18 do 25 rokov, 22 % vo veku od 46 do 55 rokov. Ostatné vekové skupiny tvorili menšie podiely. (Tabuľka č. 1).

**Tabuľka 1 Vekové zloženie vybraných respondentov v období 2009 - 2011**

Vek	Počet			Podiel v %		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
18 - 25	9	11	12	18	22	24
26 - 35	7	9	6	14	18	12
36 - 45	14	12	13	28	24	26
46 - 55	9	7	11	18	14	22
56 - 65	5	6	4	10	12	8
66 a viac	6	5	4	12	10	8
<b>SPOLU</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>100,00</b>	<b>100,00</b>	<b>100,00</b>

Zdroj: Tabuľka zostavená na základe prieskumu.

Z celkového počtu dotazovaných roku 2011 bolo 26 mužov, čo je 52 % a 24 žien, čo je z celkového počtu 48 %. Roku 2011 sa oproti roku 2009 znížil v centre počet mužov, z počtu 35 na 26. Muži tvorili z celkového počtu až 70 %. Roku 2011 to bolo 38 %. Najvyšší počet žien počas nášho výskumu bolo roku 2010 až 62%, čo bolo viac ako 100% oproti roku 2009, roku 2011 počet žien klesol o 14 % na 48 %. Čo sa týka vzdelanostnej štruktúry obyvateľov centra, z celkového počtu respondentov 50, nám roku 2011 47 odpovedalo, že má základné vzdelanie, čo percentuálne predstavovalo 85,45 % a 3 respondenti mali stredné učňovské vzdelanie bez maturity, títo tvoria 5,45 %. Stredné s maturitou malo 0% opýtaných a vysokoškolské tiež 0%. Stredné učňovské vzdelanie bez maturity mali z celkového počtu respondentov 3, čo predstavuje hodnotu 6%. Najväčšiu časť tvorili respondenti so základným vzdelaním a títo tvorili celkovo 94 %. Profesie, ktoré získali respondenti na základe stredného vzdelania bez maturity, boli jeden maliar-natierač, jeden sústružník a jeden stolár. Oproti roku 2009 a 2010 sa znížil počet respondentov s učňovským a stredoškolským bez maturity.

**Tabuľka 2 Vzdelanostná štruktúra obyvateľov centra (2009 – 2011)**

Ukončené vzdelanie	Počet			Podiel v %		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Základné	44	42	47	88	84	85,45
Učňovské, stredoškolské bez maturity	6	8	3	12	16	5,45
Stredoškolské s maturitou	0	0	0	0	0	0
Vysokoškolské	0	0	0	0	0	0
<b>SPOLU</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

Zdroj: Tabuľka zostavená na základe prieskumu.

Z celkového počtu 50 opýtaných sa roku 2009 a 2011 všetci jednomyselne hlásili k rómskej národnosti, čo predstavovalo 100%-ný podiel. Roku 2010 sa hlásilo k rómskej národnosti 49 respondentov. Zaujímavým fenoménom ostáva to, že aj keď väčšina z nich hovorí veľmi dobre a plynule po maďarsky a sú v prostredí, kde sa maďarsky hovorí, tak k maďarskej národnosti sa neprihlásil nikto z dotazovaných, tak isto ako aj k inej národnosti. Preto nám vyšli hodnoty 0 %.

V centre majú možnosť obyvatelia pozerat' rôzne televízie. My sme do dotazníka vytypovali pre účely nášho výskumu niekoľko televíznych staníc RTV-STV, TV Markízu, TV JOJ a TA3. Počas výskumu sme z vyplnených dotazníkov a rozhovorov s respondentmi zistili, že medzi najsledovanejšiu televíziu v Komunitnom centre patrí televízia Markíza. Roku 2011 z 50 opýtaných 49 uviedlo, že sleduje práve túto televíziu, to je 98 %. Jeden z respondentov uviedol RTV - Slovenskú televíziu, čo predstavuje 2 %. Oproti roku 2009 sa počet respondentov zmenil, znížil sa počet tých, ktorých prestali sledovať Slovenskú televíziu ako aj televíziu JOJ..

**Tabuľka 3 Sledovanosť televízií obyvateľov centra (2009 – 2011)**

Televízia	Počet			Podiel v %		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
STV	4	6	1	8,0	12,0	2,0
Markíza	44	43	49	88,0	86,0	98,0
JOJ	2	1	0	4,0	2,0	0,0
TA 3	0	0	0	0,0	0,0	0,0
<b>SPOLU</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

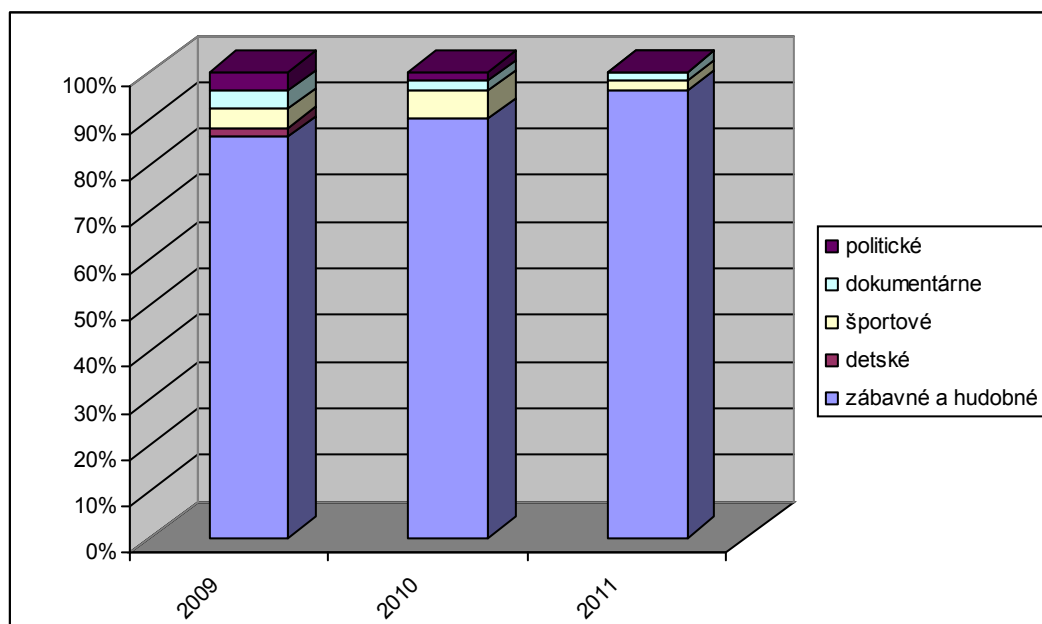
Zdroj: Tabuľka zostavená na základe prieskumu.

Pri otázke, kedy respondenti pozerajú televíziu bolo prirodzené, že najväčšia sledovanosť je po 19 hodine – z 50 opýtaných až 34 odpovedalo, že áno a to tvorí až 68 %, to znamená, že ako aj v bežných domácnostiach – nielen v komunitných centrách je táto sledovanosť najvyššia a to z dôvodu, že ľudia sú už po práci a majú čas pre seba. Je to čas, kedy si ľudia môžu sadnúť pred televízny prijímač a pozrieť si program. V čase od 19 hodiny sú to samozrejme spravodajské televízne programy – teda televízne noviny, bez výnimky, či sa jedná o verejnoprávnu televíziu, alebo komerčnú televíznu stanicu zahraničie nevynímajúc. Veľká sledovanosť je tiež v popoludňajších hodinách od 15 hodiny. Roku 2011 z 50 respondentov 11 odpovedali áno, čo predstavuje 22 %. Vo viacerých prípadoch však televízia je aktívna, avšak hlavne z dôvodu kulisy a nie je pre nich ani podstatné, čo práve televízia vysiela. Menšia sledovanosť je pochopiteľne v noci – odpovedali 3, že áno – t.j. 6% a najmenej pozerajú televíziu v ranných hodinách, 2 respondenti povedali áno, čo sú 4 %.

Pri otázke: „Ktoré programy pozeráte“ nebolo ťažké už vopred uhádnuť, že obyvatelia rómskej národnosti v televízii najviac sledujú zábavné a hudobné programy. A bolo to naozaj tak. Až 43 až 48 z 50 respondentov, odpovedalo, že v televízii sledujú najviac zábavné a hudobné programy. Pri športových, dokumentárnych a detských programoch je sledovanosť u 50 opýtaných takmer rovnaká, v rozmedzí od jedného do troch opýtaných na každý typ programu. Samozrejme, že sledujú aj rôzne politické programy, talk show a diskusné relácie s politickým podtextom, avšak k týmto druhom programov sa veľmi vyjadrovať nechceli.

Ani nás veľmi neprekvapili rovnaké odpovede opýtaných, či pracujú s počítačom, keďže s týmto technickým vynálezom sa dnes máme možnosť stretávať každý deň a takmer na každom kroku. Vďaka sponzorom a prostriedkom z Európskej únie, je Komunitné centrum na Kračanskej ulici v Dunajskej Strede vybavené modernou výpočtovou technikou a obyvatelia majú tak možnosť byť s ňou v aktívnom kontakte. Je to pre nich možnosť poznávať a dopĺňať si informácie aj o živote, ktorý by fyzicky nikdy nespoznali. Mladšiu generáciu bavia samozrejme počítačové hry. Roku 2011 jeden respondent odpovedal, že pracuje s počítačom niekedy, to sú 2% a jedna opýtaná povedala, že nikdy, čo sú tiež 2 %. Odpoveď nikdy, bola v tomto prípade na mieste, keďže obyvateľka mala 65 rokov. Celkovo je z dôvodu nízkej úrovne počítačovej gramotnosti, je sledovanosť programov pre rómsku menšinu nízka.

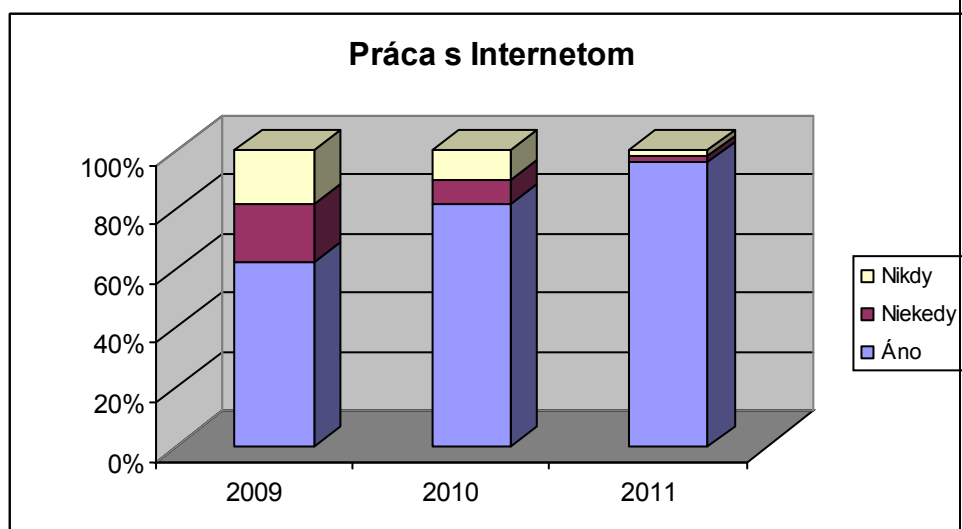
**Graf č. 2 Ktoré programy pozeráte?**



Zdroj: Graf zostrojený na základe prieskumu.

Podiel obyvateľov centra, ktorí pracujú s internetom sa oproti roku 2009 do roku 2011 podstatne zvýšili, a to zo 62 % roku 2009 na 96 % roku 2011. Dôvodom je aj skutočnosť, že môžu práce prostredníctvom internetu sledovať vybrané televízne programy.

**Graf č. 3 Pracujete s internetom?**



Zdroj: Graf zostrojený na základe prieskumu.



Na otázku „Pozeráte Rómsky magazín – So Vakeres v rómskom jazyku na STV?“ Z odpovedí na túto otázku roku 2011 odpovedalo 8 opýtaných odpovedalo, že áno – je to teda 96 %. Pozerám niekedy 1 – t.j. 2 % tak isto ako nikdy, tiež 1 respondent – čo je 2 %. Z 50 opýtaných poznali všetci tento program, odpoveď 0 a teda aj 0 %.

**Tabuľka 4 Sledovanosť Rómskeho magazínu – So Vakeres v rómskom jazyku na STV**

Sledovanosť Rómskeho magazínu – So Vakeres v rómskom jazyku na STV	Počet			Podiel v %		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Pravidelne	47	47	48	94,0	94,0	96,0
Niekedy	2	3	1	4,0	6,0	2,0
Nikdy	1	0	1	2,0	0,0	2,0
Nepoznám tento program	0	0	0	0,0	0,0	0,0
<b>SPOLU</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

Zdroj: Tabuľka zostavená na základe prieskumu.

V snahe nekomplikovať výskum z odpovedí na otázku „Ktoré hudobné a zábavné formáty sa Vám najviac v televízii páčia?“ sme pre potreby výskumu použili len rok 2011, pretože niektoré programy sa už v čase výskumu nevysielali, resp. vysielali sa len v danom roku a v nasledujúcom roku sme tak nemohli zisťovať záujem o daný program. Z odpovedí zistených z výskumu roku 2011 bolo jasné, že respondentov otázka: Ktoré hudobné a zábavné formáty sa Vám najviac v televízii páčia?“ veľmi potešila a radi na ňu aj zodpovedali. Veď sú to práve také druhy programov, ktoré toto etnikum miluje asi najviac. Program Super star, kde mimochodom bolo zastúpených v súťažiach niekoľko Rómov a dostali sa dokonca aj do finále súťaže, sledovalo 38 z 50, čo je 76 %. Program Slovensko má talent sledovali 8 obyvatelia – t.j. 16 %, Let's Dance 2 - to činilo 4 %, Modré z neba 1 – 2 % a rovnako Talentmánia 1 – tiež 2 %. Program Československo má talent v Komunitnom centre nesledoval nikto – sledovanosť bola 0 %. Treba však dodať, že všetky televízie, či verejnoprávna, alebo ostatné komerčné sa v danom čase snažili zlákať diváka a formáty, na ktoré sme sa pýtali sú po dramaturgickej a obsahovej stránke na podobnej úrovni.

Odpovede na túto otázku či Televízia podľa Vás prezentuje Rómov a menšiny pravdivo? boli viac než zaujímavé. Mnohé odpovede na otázku: či televízia podľa Vás prezentuje Rómov a menšiny pravdivo pôsobili na nás rozpačito. Vôbec nesúhlasím 8 – 16 %, nesúhlasím 1 – 2 %, nie som si istý 19 – 38 %, súhlasím 21 – 42 % a plne súhlasím 1 – t. j. 2 %. Z odpovedí vyplýva, že respondenti nie sú spokojný s vysielanými programami a ich obsahom. Väčšinou sú uverejňované negatívne informácie súvisiace s rómskou problematikou.

**Graf č. 4 Hudobné a zábavné formáty**



Zdroj: Graf zostrojený na základe prieskumu.

**Tabuľka 5 Televízia podľa Vás prezentuje Rómov a menšiny pravdivo?**

Odpoveď	Počet			Podiel v %		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Vôbec nesúhlasím	2	3	8	4,0	6,0	16,0
Nesúhlasím	3	5	1	6,0	10,0	2,0
Nie som si istý	22	25	19	44,0	50,0	38,0
Súhlasím	18	10	21	36,0	20,0	42,0
Plne súhlasím	5	7	1	10,0	14,0	2,0
<b>SPOLU</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	50	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Tabuľka zostavená na základe prieskumu.

Pravdu povediac, pri položení tejto otázky „Aký program o Rómoch by Vás potešil v televízii?“ sme ani iné odpovede neočakávali. Keďže Rómovia sú veselej a zábavnej povahy, majú hudbu v krvi, tak roku 2009 by chcelo viac hudobných programov 37 respondentov, 54 %, roku 2010 41 respondentov 82 %.

Záujem o dokumentárne programy 2011 z 50 až 49 - t. j. 98 % odpovedalo, že hudobný program. Zábavných programov by chcel v televízii sledovať viac jeden respondent, teda 2 % z celkového počtu respondentov. O iné druhy programov ako dokumentárne a iné, nemajú respondenti záujem, podiely mali hodnotu 0 a teda aj 0 %, dôvodom je možno vzdelanostná úroveň respondentov, avšak v súvislosti s pravdivým informovaním by práve snaha o to, že sú iní, pretože s im nepáči ako s ako nich informuje, aby sa o nich informovalo pravdivo mala byť prvoradá.

**Tabuľka 6 Aký program o Rómoch by Vás potešil v televízii?**

Druh programu	Počet			Podiel v %		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Hudobný	37	41	49	74,0	82,0	98,0
Zábavný	12	9	1	24,0	18,0	2,0
Dokumentárny	1	0	0	2,0	0,0	0,0
Iný	0	0	0	0,0	0,0	0,0
<b>SPOLU</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

Zdroj: Tabuľka zostavená na základe prieskumu.

Pri našom výskume nás zaujímala aj skutočnosť, ako ovplyvňujú, resp. ako vplývajú na obyvateľov centra programy, ktoré sledujú. Roku 2009 považovali sledované programy za druh zábavy, nižšie percento obyvateľov ich sledovanie považuje za čas, ktorý im spríjemňuje oddych a zvyšok obyvateľov ich považuje za výchovné a náučné. Rok 2010 sa zmenil hlavne v skutočnosti, že v týchto programoch vidia viac estetickú funkciu a aj náučnú. Najviac výchovne ponímajú vplyv sledovaných programov byvatelia centra roku 2011, čo je pozitívom.

**Tabuľka 7: Funkcie sledovaných programov na obyvateľov centra (2009 - 2011)**

Funkcie programov	Počet			Podiel v %		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Výchovná	5	6	10	10,0	12,0	20,0
Estetická	10	12	8	20,0	24,0	16,0
Zábavná	19	14	7	38,0	28,0	14,0
Oddychová	10	9	15	20,0	18,0	30,0
Náučná	6	9	10	12,0	18,0	20,0
<b>SPOLU</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>50</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

Zdroj: Tabuľka zostavená na základe prieskumu.

Komparáciou vnímania funkcií jednotlivých programov na obyvateľov centra a druhom sledovaného programu je zrejme, že sledované programy považujú za prostriedok zábavy a od logickej snahy odpútať sa na istý čas od problémov, ktoré musia každodenne riešiť. To dokazujú aj údaje z tabuľky č. 7 „Aký program o Rómoch by Vás potešil v televízii?“, aj napriek tomu, že obyvatelia centra rómskej národnosti skonštatovali, že sa o nich neinformuje pravdivo a programová ponuka je pre nich nedostatočná.

### Záver

Problematika národnostných menšín patrí k hlavným témam európskej a svetovej politiky po páde ideologického rozdelenia sveta koncom 20.-teho storočia. Na povrch postupne intenzívnejšie začínajú vychádzať negatívne efekty spojené so vznikom európskych národných štátov v druhej polovici 19.-teho storočia.

Menšinami v teoretickom kontexte označujeme odlišné skupiny v spoločnosti, líšiace sa v rámci štátov národnostnými, etnickými, náboženskými, ako aj jazykovými znakmi, resp. početnosťou, čo môže v spoločnosti spôsobovať nerovnoprávne postavenie.

Cieľom nášho výskumu bolo zistenie aký vplyv má televízia na respondentov. Sledujú televízne programy hudobného a zábavného charakteru a nemajú záujem o sledovanie iných programov, čoho dôsledkom je sledovanie programov v maďarskom jazyku, ponuka programov ako aj dĺžka vysielačieho času (126 hodín venovaných rómskej menšine).

V závere nášho výskumu o vplyve televízie a vysielačných programov na obyvateľov centra môžeme konštatovať, že vzdelanostná úroveň rómskych obyvateľov komunitného centra je pomerne nízka. Táto úroveň vplýva aj na záujmy respondentov a aj na výber sledovanosti programov. Najdôležitejším pre obyvateľov je zábava, náučným programom sa venujú v menšej miere.

### Použitá literatúra:

- CANGÁR, J.: Rómovia v médiách, Uverejnené v Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku, IVO, 2003.
- ENYEDI, Z. – ERŐS, F. 1999. *Authoritarianism and Prejudice*. Budapest, Osiris Kiadó 1999.
- FABJAN, K. 1993. *Möglichkeiten und Grenzen des Minderheitenschutzes durch internationale Instanzen*. Wien. Forum Europa. 1993.
- GABAL, I. et al. 1992. *Etnické menšiny ve střední Evropě, str. 10*, Praha, G plus G 1999.
- GAVORA, P. 2005. *Spríevodca metodológiu kvalitatívneho výskumu*. Bratislava. Regent. 2006. ISBN 80-88904-46-3
- SMITH, P. 1991. *Ethnic groups in international relations*.-A 1991. In: BARTSCH, S.: *Minderheitenschutz in der internationalen Politik*.- Opladen: Westdeutscher Verlag 1995.
- PRITCHARD, S. 2001. *Der völkerrechtliche Minderheitenschutz*..-Berlin: Dunker und Humboldt. 2001.
- MORAVČIKOVÁ, D. - KUČÍRKOVÁ, D. *Rurálna sociológia*. Nitra: SPU, 2003. ISBN 80-8069-153-3
- PIVOŇ, R. 2000. Nadácia Info Roma, Bratislava. 2000.
- ŠALAMON, P. 1992. *Cigáni v Abovskej a Turnianskej stolici v období osvietenstva*. In: Neznámi Rómovia. Bratislava, Ister Science Press 1992.
- VÁŇOVÁ, J. Rómské média. Romano Nevo Lil Dostupné na <http://moje.hnonline.sk/node/1505/print>

### Kontaktné údaje

PhDr. Oto Moravčík  
Katedra sociálnej práce  
Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave  
Palackého č. 1, 810 00 Bratislava  
E – mail: [otto.moravcik@gmail.com](mailto:otto.moravcik@gmail.com)

Ing. Jarmila Vidová, PhD.  
Katedra hospodárskej politiky  
Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave.  
Dolnozemska cesta 1  
852 35 Bratislava  
Tel.: +421 2/6729 1420, e-mail: [vidova@dec.euba.sk](mailto:vidova@dec.euba.sk)

## **DOPAD HOSPODÁRSEJ KRÍZY NA DAŇOVÉ PRÍJMY OBCÍ SR**

### **AN IMPACT OF ECONOMIC CRISIS ON TAX INCOME OF MUNICIPALITIES IN SLOVAK REPUBLIC**

**Ladislav Poliak**

**Abstrakt:**

Článok sa zaoberá analýzou príjmovej stránky bežného rozpočtu obcí. Autor predpokladá, že nedaňové príjmy sú variabilné, pričom však príjmy daňové by mali byť relatívne stabilné, keďže vo všeobecnosti majú dane charakter obligatórnej platby daňovníka voči príslušnému subjektu verejnej správy. Funguje tu teda donucovací princíp, ktorý zabezpečuje stabilitu v oblasti predmetných finančných tokov. V článku bude táto stabilita podrobená analýze z pohľadu vývoja daňových príjmov obcí SR počas predkrízového a krízového obdobia v rokoch 2004-2010.

**Abstract:**

The paper analysis tax incomes of common budgets of municipalities. Author supposes that non-tax incomes are variable, while tax incomes should be relatively stabile, because, in general, taxes have a character of obligatory payment of tax-payer toward competent subject of public administration. That is an act of compulsory principle, which provides stability in area of these financial flows. This stability will be analysed from view of progress of tax incomes of municipalities in Slovak Republic in time before and during economic crisis in years 2004-2010.

**Kľúčové slová:**

Daňové príjmy. Daň z príjmov fyzických osôb. Hospodárska kríza. Obce. Rozpočet obce

**Keywords:**

Tax incomes. Individual income tax. Economic crysis. Municipalities. Municipality budget

## ÚVOD

Do roku 2004 bola činnosť obcí financovaná formou transferov zo štátneho rozpočtu. Od roku 2004 sa zásadne mení model financovania verejnej správy v podmienkach Slovenskej Republiky. Súvisí to so zavŕšením procesu decentralizácie verejnej moci, s reformou verejnej správy. Jej poslednou časťou je tzv. fiškálna decentralizácia, ktorej výsledkom je posilnenie autonómie územnej samosprávy vo všeobecnosti tým, že inštitucionalizuje relatívnu autonómiu územnej samosprávy v oblasti finančnej. Už zo samotnej Ústavy vyplýva, že prenesená pôsobnosť je financovaná štátom. Preto sa fiškálna decentralizácia týka originálnych kompetencií obce<sup>1</sup>, uvedených najmä v §4 ods.3 a §11 ods.4 zákona č.369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov. Obce majú, na základe príslušnej legislatívy, možnosť určovať výšku vybraných daní, ako aj výšku poplatkov za poskytované služby, čo je možné považovať za elementárny prejav finančnej autonómie obce.

## PRÍJMY OBCÍ

Príjmy rozpočtu obce sú upravené v §5 zákona č.583/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy v znení neskorších predpisov, a v zásade ich možno rozdeliť na tri oblasti. Ide o:

1. Daňové príjmy
2. Nedaňové príjmy
3. Granty a transfery

*Daňové príjmy* tvoria:

- a. Príjmy z podielových daní
- b. Príjmy z miestnych daní

Za podielovú daň sa, na základe zákona č.564/2004 Z.z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, považuje daň z príjmov fyzických osôb<sup>2</sup>. V zmysle §2 predmetného predpisu sa obciam rozdeľuje 70,3% výnosu z tejto dane. Konkrétny objem financií, ktoré dostane tá-ktorá obec k dispozícii, sa určuje výpočtom na základe §2 Nariadenia vlády Slovenskej Republiky č.668/2004 Z.z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samosprávy v znení neskorších predpisov.

Miestne dane taxatívne menuje §2 zákona č.582/2004 Z.z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov. V prípade obcí ide o:

<sup>1</sup> Územnú samosprávu tvorí, v zmysle článku 64 Ústavy SR, obec a vyšší územný celok, pričom obec je považovaná za jej základ. Tento článok sa orientuje na obce, preto autor neberie do úvahy vyššie územné celky.

<sup>2</sup> Podľa zákona č.595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov

- daň z nehnuteľností,
- daň za psa,
- daň za užívanie verejného priestranstva,
- daň za ubytovanie,
- daň za predajné automaty,
- daň za nevýherné hracie prístroje,
- daň za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta,
- daň za jadrové zariadenie.

V záverečných účtoch verejnej správy Slovenskej Republiky sa uvádzajú 3 skupiny daňových príjmov, ktoré integrujú vyššie menované.

- a. Dane z príjmov a kapitálového majetku
- b. Dane z majetku
- c. Dane za tovary a služby

Dane z príjmov a kapitálového majetku sú však od roku 2005 tvorené jednou jedinou položkou – z dane z príjmov fyzických osôb. V roku 2004 sem patrila ešte daň z príjmov právnických osôb, ktorá v danom roku dosahovala pomer zhruba 1 ku 4.

### **ANALÝZA DAŇOVÝCH PRÍJMOV OBCÍ SR V OBDOBÍ ROKOV 2004-2010**

Pre ušetrenie miesta, ale najmä kvôli udržaniu prehľadnosti článku, budú analýze podrobené základné skupiny daňových príjmov bežných rozpočtov obcí SR, bez ich členenia na konkrétne položky, ktoré sú uvádzané v záverečných účtoch verejnej správy SR.

Pozn. Pre nedostatok miesta sú v nasledovných tabuľkách využité miesto názvov skupín daňových príjmov ich číselné vyjadrenia. Jednotlivé sumy za roky 2004-2008 sú prepočítané na základe konverzného kurzu 30,126 Sk/1€

- 1 – Dane z príjmov a kapitálového majetku
- 2 – Dane z majetku
- 3 – Dane za tovary a služby

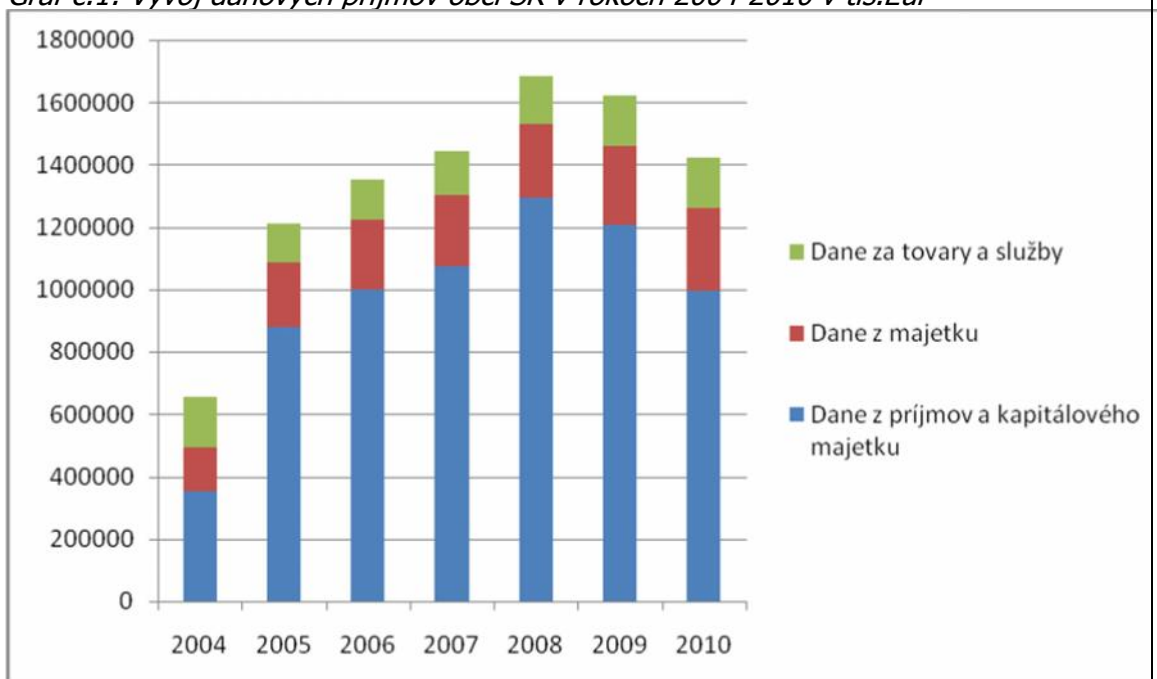
*Tabuľka č.1: Vývoj daňových príjmov obcí SR v rokoch 2004-2010 v tis.Eur / Zdroj: MF SR, vlastné prepočty*

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	352 32 3,57	879 797 ,22	1 001 2 04,77	1 075 75 1,84	1 292 00 3,58	1 206 767	995 163
2	140 95 4,66	207 222 ,53	223 017 ,13	227 477, 93	237 419, 50	254 814	266 284
3	161 87 0,15	123 003 ,75	129 884 ,02	138 780, 46	155 789, 02	158 655	160 413
Σ	<b>655 1 48,38</b>	<b>1 210 023,50</b>	<b>1 354 1 05,92</b>	<b>1 442 08 3,25</b>	<b>1 685 26 8, 54</b>	<b>1 620 306</b>	<b>1 421 927</b>

Z tabuľky vyššie vyplýva nasledovné:

- Fiškálna decentralizácia už v prvom roku, po nadobudnutí účinnosti príslušných právnych predpisov, spôsobila okamžité zvýšenie daňových príjmov obcí na *dvojnásobok*. Teda samotná myšlienka fiškálnej decentralizácie je pre obce, v zásade, prospešná.
- Ukazuje sa, že dane z majetku a dane za tovary a služby, sú *voči kríze odolné*. Aj v čase hospodárskej krízy majú výnosy z nich stúpajúcu tendenciu.
- *Najväčší podiel* na daňových príjmoch má inštitút dane z príjmov fyzických osôb. Tejto dani bude venovaný osobitný priestor v ďalšej časti článku.

Graf č.1: Vývoj daňových príjmov obcí SR v rokoch 2004-2010 v tis.Eur



Zdroj: Vlastné spracovanie

V grafe je načrtnutý vývoj daňových príjmov v analyzovanom období. Zaujímavým faktom je, že výška samotných príjmov z dane z príjmu fyzických osôb v roku 2008, čiže v poslednom „úrodnom“ roku, dosahuje dokonca vyššie hodnoty než celkové daňové príjmy obcí v roku 2005. Je teda nepochybné, že prebiehajúca hospodárska kríza má za následok zníženie daňových príjmov.

Ako bolo povedané vyššie, **dane z majetku** sú odolné voči kríze. Po prechode na súčasný model financovania obcí sa príjem z tejto skupiny daní zvýšil o 47% hneď v prvom roku po fiškálnej decentralizácii.



V predkrízovom období činila medziročná zmena nasledovné hodnoty: 7,62% v roku 2006, 2,00% v roku 2007, 4,37% v roku 2008. V roku 2009, v čase kedy kríza dosiahla aj naše končiny, je evidovaný nárast až 7,33%, a v roku 2010, čiže v poslednom roku tejto analýzy, 4,50%, pričom v danom roku dosiahli príjmy z tejto skupiny daní historicky najvyššiu hodnotu - 266 284 tis. Eur. Samotná fiškálna decentralizácia priniesla nárast výnosov zo skupiny daní z majetku o 88,91%, v porovnaní rokov 2004 a 2010. Permanentný nárast môže byť spôsobený tým, že, keďže do tejto skupiny daní sa radia, podľa záverečných účtov verejnej správy, dane z nehnuteľností, konkrétne

- Daň z pozemkov
- Daň zo stavieb
- Daň z bytov a nebytových priestorov v bytovom dome

Každoročný nárast v tejto skupine daní môže byť zapríčinený nasledovnými situáciami:

1. *Zvýšenie sadzby dane pri nezmenenom počte nehnuteľností, podliehajúcich daniam*
2. *Zvýšenie sadzby dane pri zvýšení počtu nehnuteľností, podliehajúcich daniam*
3. *Nezmenená sadzba dane, pri zvýšení počtu nehnuteľností, podliehajúcich daniam*

Je evidentné, že autor v uvedených situáciách neberie do úvahy znižovanie počtu zdaňovaných nehnuteľností, keďže táto možnosť je iracionálna z nasledovných dôvodov:

- Pozemky podliehajú dani permanentne, pokiaľ majú vlastníka
- Stavby a bytové domy sú spravidla stavané na dlhé obdobie, čiže nie sú reálne veľké výkyvy vo vývoji v tejto oblasti

Autor taktiež neberie do úvahy možnosť zníženia sadzby dane, keďže Slovensko nie je krajina, u ktorej je takáto možnosť zaužívaná, či vôbec reálna.

O odolnosti voči kríze nemožno pochybovať ani v prípade skupiny, označenej ako **dane za tovary a služby**. Fiškálna decentralizácia tu nepôsobila tak pozitívne ako v prípade predošlej skupiny daní, keďže okamžite po prechode na nový model bol zaznamenaný pokles príjmov, plynúcich z daní z tejto skupiny do rozpočtov obcí, na 75,99% z objemu príjmov v roku 2004. Z prvého roku platnosti decentralizovaného modelu príjmov obcí na rok 2006 obce zaznamenali medziročné zvýšenie príjmov o 5,59%, v roku 2007 medziročne o 6,85%, v roku 2008 o 12,26%. V prvom krízovom roku bolo zaznamenané zvýšenie príjmov len o 1,84% a v poslednom roku už len 1,11%. Je možné, že v ďalších rokoch príjmy z tejto skupiny daní, za predpokladu, že sa stav ekonomiky<sup>1</sup> nezlepší, zaznamenajú pokles.

<sup>1</sup> Tu je potrebné brať do úvahy nielen hospodárstvo Slovenskej Republiky, ale aj hospodárstvo celosvetové, keďže v globalizovanom svete je každá krajina závislá od tej druhej, osobitne od veľkých producentov a „ťahúňov“ svetového pokroku ako je Japonsko, Nemecko, Čína, Ruská Federácia či USA, aj keď o poslednom menovanom je možné polemizovať. Táto previazanosť je, koniec koncov, najviac badateľná v tomto, krízovom, období.

Pri porovnaní počiatocného a konečného roku analyzovaného obdobia je možné zistiť, že realizácia fiškálnej decentralizácie zapríčinila pokles daňových príjmov z tejto skupiny o 0,9%. Podľa záverečných účtov verejnej správy sem patria:

- Dane za špecifické služby
- Dane z používania tovarov a z povolenia na výkon činnosti
- Iné dane za tovary a služby

Za „špecifické služby“ sa považujú<sup>1</sup> činnosti, podliehajúce daniam, uvedených v §2 zákona č.582/2004 Z.z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov, čiže miestnym daniam, okrem dane z nehnuteľnosti.

Osobitnú pozornosť si zaslúži **daň z príjmov fyzických osôb**. V úvode krátkej charakteristiky daňových príjmov obcí bolo povedané, že do roku 2004 tvorili skupinu daní z príjmov a kapitálového majetku 2 druhy daní. Išlo o daň z príjmov fyzických osôb a daň z príjmov právnických osôb. Príslušnými právnymi predpismi<sup>2</sup> bola daň z príjmov právnických osôb vyňatá z tejto skupiny daňových príjmov. Fiškálna decentralizácia hneď v prvom roku spôsobila zvýšenie príjmov o 149,71%, čo je najvyšší rast zo všetkých troch skupín. V roku 2006 bol zaznamenaný medziročný rast príjmov o 13,80%, o 7,45% v roku 2007 a až o 20,10% v roku 2008. Po tomto roku nastal pokles príjmov, v roku 2009 o 7,06% a v poslednom roku sledovaného obdobia poklesli príjmy z predmetnej dane do obecných rozpočtov dokonca o 21,26%.

Predmet dane z príjmov fyzických osôb je určený v §3 zákona č.595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov, a ide o:

- Príjmy zo závislej činnosti
- Príjmy z podnikania, samostatnej zárobkovej činnosti a z prenájmu
- Príjmy z kapitálového majetku
- Ostatné príjmy<sup>3</sup>

Otázne ostáva, prečo príjmy z tejto dane, v čase hospodárskej krízy na Slovensku, klesajú. Odpoveď je jednoduchá:

1. V krízovom období sa *zvýšila nezamestnanosť*, čiže sa znížila zamestnanosť - Zamestnanie umožňuje fyzickej osobe získať príjem, z ktorého potom odvádza daň. Ak subjekt nemá zamestnanie, nielen že neodvádza daň z príjmu z tohto zamestnania, ale takýto stav spôsobuje naopak zvýšenie výdavkov verejného sektora.

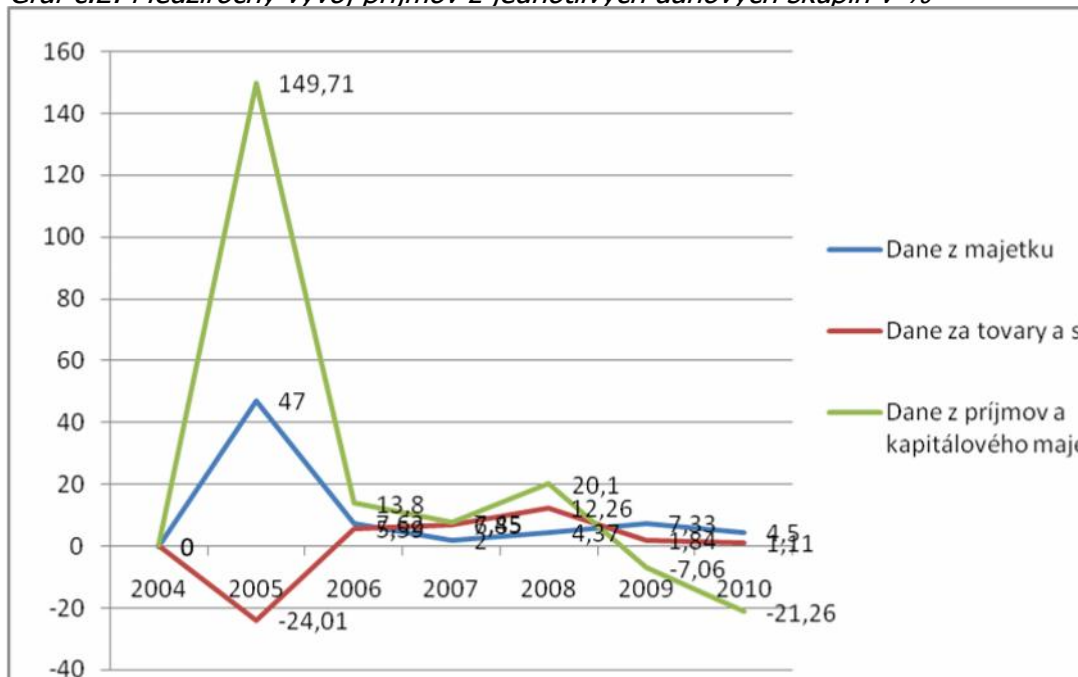
<sup>1</sup> Autor vychádza z rozpočtov obcí, ktoré v tejto časti evidujú medzi dane za špecifické služby miestne dane okrem dane z nehnuteľnosti, a poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady.

<sup>2</sup> Zákon č.564/2004 Z.z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a Nariadenie vlády Slovenskej republiky č.668/2004 Z.z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samosprávy v znení neskorších predpisov

<sup>3</sup> Podľa §8 predmetného zákona, je možné za „ostatné príjmy“ považovať prakticky príjmy, ktoré daňovníkovi nevznikajú pravidelne, čiže ide o výhry v lotériách, prevody majetku hmotného či nehmotného charakteru, cenných papierov a podobne.

2. V čase krízy, kedy sa zvyšuje nezamestnanosť, sa *znižuje dopyt po tovaroch a službách*, ktoré neuspokojujú základné životné potreby. Poskytovatelia týchto tovarov a služieb teda zaznamenávajú zníženie výnosov, eventuálne súčasne s tým aj nárast nákladov, čo zapríčini zníženie konečného zisku, z ktorého poskytovateľ odvedie daň.
3. Hospodárska kríza zapríčini *zníženie kapitálového majetku fyzických osôb* – Keď subjekt stratí prácu, obživu si dočasne zabezpečí napríklad tým, že siahne po úsporách, uložených v banke, čo zapríčini:
  - a. Zníženie úrokov zo zostávajúcej sumy
  - b. Neexistenciu úrokov, keďže v príslušnej inštitúcii neostane žiaden základ, z ktorého by sa úroky mohli tvoriť.
 Prvá možnosť má za následok zníženie výnosov dane z úrokových výnosov, výsledkom druhej možnosti je, logicky, neodvedenie žiadneho úroku. Tak či tak to spôsobí pokles samotných príjmov z predmetnej dane.

Graf č.2: Medziročný vývoj príjmov z jednotlivých daňových skupín v %



Zdroj: Vlastné spracovanie

Graf vychádza z hodnôt vypočítaných pri popise každej skupiny daní. Jasne ukazuje, okamžitý dopad zmeny modelu financovania obcí v oblasti daňových príjmov.

**NEZAMESTNANOSŤ AKO SÚČASŤ MODELU VÝPOČTU PRÍJMOV OBCE?**

Otázkou ostáva, či je súčasný model rozdeľovania výnosov vhodný v presne takej podobe v akej je v súčasnosti inštitucionalizovaný. Rozdeľovanie dane upravuje, ako už bolo uvedené vyššie, Nariadenia vlády SR č.668/2004 Z.z., pričom sa samotná suma, v zmysle §2 odvodzuje od:

1. Počtu obyvateľov s trvalým pobytom v obci
2. Nadmorskej výšky, v ktorej obec leží
3. Počtu žiakov
4. Počtu obyvateľov v dôchodkovom veku<sup>1</sup>

Sedláková /2008, s.807/ konštatuje, že fiškálna decentralizácia motivuje samosprávy ku zvyšovaniu zamestnanosti, „keďže rast zamestnanosti a miezd má za následok rast príjmov samospráv“.

Vo všeobecnosti je toto tvrdenie, ako bolo poukázané vyššie, naozaj pravdivé. Avšak otázkou je, či by nebolo primerané zahrnúť pri výpočte pridelenej sumy z výnosu z dane z príjmov fyzických osôb aj túto makroekonomickú veličinu. Prijmúc túto myšlienku vyvstávajú dve otázky:

1. Bolo by vhodné brať nezamestnanosť a výšku výnosu z predmetnej dane /či už v absolútnom či relatívnom ponímaní/ v priamoúmernom, či v nepriamoúmernom vzťahu?
2. Nebola by to forma diskriminácie ostatných obcí?

Odpovede na predložené otázky nie sú jednoznačné. Pri riešení prvej otázky je potrebné vziať do úvahy nasledovné:

- *Za predpokladu priamej úmery* medzi výškou nezamestnanosti a výškou pridelenej časti výnosu z dane z príjmov fyzických osôb dochádza automaticky ku navodeniu pocitu, že čím je v obci evidovaná vyššia nezamestnanosť, tým väčšiu „odmenu“ obec dostane, čo *môže viesť obce ku strate záujmu* o riešenie tohto vážneho celospoločenského problému.
- *Za predpokladu nepriamej úmery* však môže dôjsť ku stavu, kedy obce s vysokou nezamestnanosťou, s už dosť problematickým financovaním svojej, legislatívne danej, pôsobnosti, dostanú nižší objem prostriedkov než by reálne potrebovali ku zabezpečeniu agendy.

Odpoveď na druhú otázku je taktiež komplikovaná, keďže hovoriť o diskriminácii v absolútnom ponímaní nemožno. Je možné to poukázať na nasledovnom príklade.

- Nech je trebárs model nastavený na pridelovanie výnosov priamoúmerne ku výške nezamestnanosti.

<sup>1</sup> Berie sa do úvahy riadny starobný dôchodok – v súčasnosti je dôchodkový vek určený v §65 ods.2 zákona č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov na 62.rok poistenca.

- Nech sú obce A a B s rovnakým počtom obyvateľov, s rovnakou socioekonomickou štruktúrou a rovnakými príjmami.
- Nech je obyvateľ obce A zamestnaný v obci B, pričom pracuje na turnusy, čiže väčšinu času trávi v obci B.

Z uvedeného príkladu možno odvodiť zaujímavé skutočnosti.

- Dotyčný subjekt je síce zamestnaný v obci B, avšak trvalé bydlisko má v obci A, ktorej je, aj jeho zapríčinením, pridelený nižší objem financií.
- Subjekt sa však väčšinu týždňa nachádza v obci B, využíva verejné služby, ktoré dotknutá obec poskytuje vlastným obyvateľom<sup>1</sup>, pričom neplatí miestne dane.

V konečnom dôsledku z toho vyjde lepšie obec A, keďže tam má subjekt svoje obydlie, za ktoré platí vyrubenú miestnu daň, v nej platí poplatky za komunálny odpad a plní si voči nej povinnosti, určené príslušnými právnymi predpismi, pričom však obec na neho nemá rovnaké náklady ako na ostatných obyvateľov, žijúcich v obci celé dni, a pracujúcich v nej. Tieto náklady padajú na plecia obce B. V tomto zmysle je teda možné hovoriť o relatívnej príjmovej diskriminácii, ktorú však vyrovnáva relatívna diskriminácia v oblasti výdavkovej.

## ZÁVER

V článku bolo ukázané, že prebiehajúca hospodárska kríza pôsobí negatívne na príjmy obcí z dane z príjmu fyzických osôb, teda predpoklad, vyslovený v abstrakte, bol potvrdený len čiastočne. Avšak príjmy z tejto dane tvoria základ daňových príjmov obcí SR, preto ich pokles môže výrazne obmedziť vykonávanie pôvodnej pôsobnosti obcí, ktorej rozsah sa, napriek zníženiu príjmov, nemení. Kvôli uvedenému by bolo potrebné, aby bol nastavený iný mechanizmus financovania pôvodnej pôsobnosti obcí. Tento mechanizmus by mal brať do úvahy citlivosť inštitútu dane z príjmu fyzických osôb na zvýšenie miery nezamestnanosti v štáte, pretože platí vzťah:

$$\text{Zvýšenie miery nezamestnanosti} \\ = \text{Zníženie príjmov z dane z príjmu fyzických osôb}$$

Je teda potrebné aby bol, za predpokladu, že nastane zvýšenie miery nezamestnanosti v štáte, tento výpadok príjmov pre obce automaticky kompenzovaný z iných zdrojov, čiže je možné povedať, že je potrebné zvýšiť množstvo podielových daní. Vhodným zdrojom, na dorovnávanie výpadkov v daňových príjmoch obcí, by bola daň z pridanej hodnoty, alebo spotrebné dane. Práve tieto menované tvoria veľkú skupinu „Dane za tovary a služby“ v štátnom rozpočte, ktorá tvorí gro daňových príjmov štátneho rozpočtu, pričom je tu výhodou to, že aj keby bol zaznamenaný pokles príjmov z týchto daní, ich príjemca, čiže štát, môže dvihnúť daňovú sadzbu, čím sa pokles eliminuje.

<sup>1</sup> V tomto ponímaní ide o tzv. "čierneho pasažiera"

To však obec s daňou z príjmov fyzickej osoby nemôže urobiť<sup>1</sup>.

To, akým spôsobom sa obce vyrovnajú s prebiehajúcou krízou ukáže len čas. Dôležité je aby obce, prostredníctvom svojich záujmových združení<sup>2</sup>, poukazovali na stav, v akom sa nachádzajú, a snažili sa diskusiou so štátom dosiahnuť čo najpriateľnejší kompromis pre obe strany.

### POUŽITÁ LITERATÚRA

- [1] Ministerstvo financií Slovenskej republiky ; Záverečný účet verejnej správy - Výsledky hospodárenia ostatných subjektov verejnej správy Slovenskej republiky – roky 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010 [online] [cit. 1.8.2011] Dostupné na: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=3557>
- [2] Nariadenie vlády Slovenskej republiky č.668/2004 Z.z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samosprávy v znení neskorších predpisov
- [3] Sedláková, S. ; 2008.Fiškálna decentralizácia – jej význam a dôsledky pre územnú samosprávu. In: Zborník príspevkov z konferencie National and Regional Economics VII.:Ekf TUKE, 2008.s. 806-810. ISBN 978-80-553-0084-9 [online] [cit. 1.8.2011] Dostupné na [http://www3.ekf.tuke.sk/konfera2008/zbornik/files/konfera2008\\_zbornik.pdf](http://www3.ekf.tuke.sk/konfera2008/zbornik/files/konfera2008_zbornik.pdf)
- [4] Ústava SR č.460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných zákonov
- [5] Zákon č.369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov
- [6] Zákon č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov
- [7] Zákon č.595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov
- [8] Zákon č.564/2004 Z.z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- [9] Zákon č.582/2004 Z.z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov
- [10] Zákon č.583/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy v znení neskorších predpisov

### Informácie o autorovi

Ladislav Poliak

Študent 3.ročníka bakalárskeho stupňa študijného odboru 3.1.7. verejná politika a verejná správa, študijného programu „verejná správa“

Fakulta verejnej správy, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach  
Popradská 66, 041 32 Košice 1, e-mail: [poliak.ladislav1@gmail.com](mailto:poliak.ladislav1@gmail.com)

<sup>1</sup> Keďže ide o daň, upravenú zákonom, a zmena zákona je prípustná jedine, v zmysle článku 72 Ústavy SR, Národnou Radou Slovenskej republiky. Iná vec sú miestne dane, u ktorých sadzbu dane môže obec vyrubiť všeobecne záväzným nariadením obce.

<sup>2</sup> Asi najznámejším záujmovým združením obcí je ZMOS – Združenie miest a obcí Slovenska, ktoré sa zvykne, po internej diskusii, vyjadrovať ku rôznym návrhom zákonov.

## ZAÚJÍMAVĚ KNIHY VO VYDAVATEĽSTVE GRADA SLOVAKIA

GRADA Slovakia s.r.o., Moskovská 29, 811 08 Bratislava  
www.grada.sk

Zaujímavé knihy



Cena: 11,99 €

### Finance po krizi – 3. rozšířené vydání

Evropa na cestě do neznáma

Kohout Pavel

Kniha podává přehled o finančních krizích v různých částech světa, počínaje americkou hypoteční krizí v roce 2007 a konče posledním vývojem krize v eurozóně během roku 2011. Důraz je kladen na praktické stránky z hlediska osobních investic, ale také hospodářské politiky. Doporučená četba pro zájemce o investování do akcií, nemovitostí, zlata a jiných komodit, pro studenty ekonomických oborů, finanční poradce, ale také pro poslance, senátory a členy vlády. Zvláštní důraz je kladen na vývoj české ekonomiky v kontextu série světových krizí.

17×24 cm | 328 stran | 978-80-247-4019-5 | Katalog. č. knihy: 4450



Cena: 29,67 €

### Management rizik projektů

se zaměřením na projekty v průmyslových podnicích

Korecký Michal, Trkovský Václav

Kniha se komplexně zabývá řízením rizik v projektech, se zaměřením na projekty prováděné v průmyslových podnicích. Představenou metodiku, která je v souladu s aktuální normou ČSN ISO 31000 Management rizik - principy a směrnice z roku 2010, lze však použít pro všechny typy projektů. Publikaci ocení jak projektoví manažeři a specialisté na řízení rizik v praxi, tak lidé z akademické sféry. Čtenář díky knize získá přehled o stavu problematiky managementu rizik, seznámí se s fázemi, metodami a postupy managementu rizik projektů a také s vlastní metodikou managementu rizik, která byla vytvořena na základě zkušeností z aplikace teoretických poznatků při praktickém řízení rizik v průmyslových podnicích. Koncepce knihy umožňuje osvojení používaných postupů a metodik v praxi a použití knihy pro vybrané oblasti zájmu čtenáře. Hlavní postupy a metody jsou aplikovány na praktických příkladech.

17×24 cm | 584 stran | 978-80-247-3221-3 | Katalog. č. knihy: 3544



Cena: 16,73 €

**FOREX – jak zbohatnout a nekrást**  
obchodování na měnových trzích  
**Forex-Zone**

Tým profesionálů srozumitelně osvětluje problematiku obchodování měn. Využíváním svých znalostí a praktických zkušeností seznámí čtenáře s tématy, o kterých není v české literatuře dosud žádné zmínky (např. harmonic trading). V kapitole software přibližují dvě nejrozšířenější obchodní platformy. Najdete zde detailní rozbor pro efektivnější užívání platform, počínaje samotnou instalací až po obchodování. Srovnatelný návod není momentálně v české literatuře k nalezení. Nechybí konkrétní popis neurolingvistického programování (NLP). Autoři představují v praxi unikátní rozbor této velmi vyhledávané vzdělávací metody rozvoje osobnosti, která vychází z modelů mezilidské komunikace a chování úspěšných jedinců. NLP je vědou, která lidem dává do ruky užitečný nástroj vedoucí k vytčeným cílům. Autoři aplikovali poznatky této vědy na realitu. V publikaci je názorně využito velké množství grafů i obrázků, což jistě pomůže začínajícím i pokročilým traderům lépe pochopit forex.

17×24 cm | 192 stran | 978-80-247-3739-3 | Katalog. č. knihy: 4448



Cena: 12,81 €

**Stát ve třetím tisíciletí**  
**Hans – Adam II. z Liechtensteinu**

Úspěšný monarcha a podnikatel, hlava státu s nejvyšší životní úrovní na světě, se v této velmi inspirující knize dělí o své názory a zkušenosti se správou věcí veřejných. Autor stručně seznamuje čtenáře s historií a problémy současného státu a přináší návrhy, co by měl stát udělat, aby byl schopen plnit úkoly i v novém tisíciletí. Stát musí podle názoru autora především sloužit svým občanům. Měl by si ponechat jen ty činnosti, které pro svůj chod skutečně potřebuje a ostatní by měl předat regionům a obcím nebo je delegovat do komerční sféry, pokud to bude výhodnější. Všechny činnosti musí být kontrolovány, musí být pro občany transparentní a musí být prováděny efektivně. Kniha je určena všem zájemcům o veřejné dění, politikům, politologům, ekonomům, studentům politologie, ekonomie apod.

17×24 cm | 208 stran | 978-80-247-3652-5 | Katalog. č. knihy: 3767





Cena: 25,37 €

### Manažerská ekonomika

5., aktualizované a doplněné vydání  
Synek Miloslav a kolektiv

V novém vydání nejpoužívanější publikace o řízení firmy se dozvíte nezbytné informace o všech činnostech, které vykonávají ekonomové a manažeři ve firmách (investiční a finanční činnost, nákup, výroba, inovace a marketing, rozbor, controlling a interní audit), seznámíte se s veličinami charakterizujícími hospodářskou činnost firmy (výnosy, náklady, výsledek hospodaření) a majetkovou a kapitálovou výstavbou firmy. Zjistíte, co obnáší založení podniku, sdružování firem, internacionalizace podnikových činností, sanace a zánik podniku. Oproti předchozímu vydání je celý text doplněn o nové poznatky a aktualizován v souvislosti s novými právními úpravami, daňovými změnami a vývojem v české a světové ekonomice. Rozšířena je problematika finančního krizového managementu, sanace podniku a insolvenčního řízení, témata strategického řízení nákladů a měření výkonnosti, doplněna je problematika inovací a oblast nákupu. Autorský kolektiv knihy tvoří přední odborníci z VŠE v Praze a ČVUT v Praze.

17×24 cm | 480 stran | 978-80-247-3494-1 | Katalog. č. knihy: 3757



Cena: 12,81 €

### Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol

2., přepracované a doplněné vydání  
Gullová Soňa

V praktické a čtivé publikaci se seznámíte se současnými pravidly obchodního a diplomatického protokolu a společenské etikety. Knižka je určena zejména studentům mezinárodního obchodu a studentům připravujícím se na diplomatickou dráhu, ale velmi cenné informace v ní najdou i lidé, kteří v těchto oblastech již působí. V knize se dozvíte, jaké jsou nejčastější prohřešky a největší nedostatky, s nimiž je možno se v praxi setkat. Zjistíte, jak jednat se zahraničními partnery z vybraných zemí, od Argentiny až po Velkou Británii, na co si dát pozor a jak udělat dobrý dojem. V příloze najdete vzory protokolární a diplomatické korespondence, pravidla používání vizitek ve vybraných zemích a další užitečné informace.

17×24 cm | 256 stran | 978-80-247-3777-5 | Katalog. č. knihy: 3468



Cena: **11,57 €**

### Mezinárodní obchod v 21. století

Kalínská Emilie a kolektiv

Moderní publikace uznávaných odborníků z VŠE v Praze je určena zejména studentům vysokých škol a dalším zájemcům o tuto problematiku. Na úvod se seznámíte s aktuálními trendy ve vývoji mezinárodních ekonomických vztahů (s obchodem se zbožím, službami, pohybem kapitálu, s hlavními subjekty mezinárodních ekonomických vztahů). Následná analýza teorií mezinárodního obchodu je doplněna charakteristikou efektů jejich uplatňování pro spotřebitele, podnikatele i stát. Na efekty mezinárodního obchodu logicky navazuje charakteristika obchodní politiky (zahraniční, mezinárodní a společná obchodní politika EU). Kniha se soustředí i na charakteristiku mezinárodního měnového systému, v jehož podmínkách mezinárodní obchod probíhá, a na charakteristiku současného podnikatelského prostředí a jeho význam pro rozvoj mezinárodního obchodu.

17×24 cm | 232 stran | **978-80-247-3396-8** | Katalog. č. knihy: **3558**



Cena: **11,57 €**

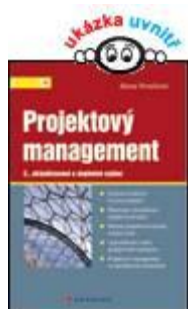
### Marketingová komunikace

Jak komunikovat na našem trhu

Karlíček Miroslav, Král Petr

Kniha komplexně a čtivě seznamuje s nástroji marketingové komunikace a jejich aplikacemi na našem trhu. Srozumitelný text je doplněn mnoha příklady z české a částečně i slovenské praxe. Po seznámení s modelem marketingové komunikace a problematikou komunikačního plánování se dozvíte vše podstatné o funkcích a praktickém využití jednotlivých prvků komunikačního mixu. Po přečtení knihy byste měli umět stanovit správné komunikační cíle, zvolit odpovídající komunikační strategii a vybrat vhodné komunikační nástroje. Kniha se od zahraničních publikací, které jsou dostupné v ČR a SR, odlišuje příklady výhradně z domácích podmínek. Na rozdíl od jiných publikací poskytuje komplexní a konzistentní náhled na danou problematiku, nikoliv jen dílčí aspekty marketingové komunikace. Velkou předností knihy je také to, že se na ní podílelo množství expertů z marketingové praxe.

17×24 cm | 224 stran | **978-80-247-3541-2** | Katalog. č. knihy: **3761**



Cena: 19,31 €

### Projektový management

Systémový přístup k řízení projektů – 2., aktualizované a doplněné vydání  
Svozilová Alena

Druhé vydání nejprodávanější publikace o projektovém managementu je komplexním průvodcem pro všechny projektové manažery, vedoucí projektů, podnikatele a studenty. Kniha se podrobně věnuje všem fázím řízení projektu a také specifickým oblastem integrovaného řízení projektů, a to tak, aby předkládané poznatky byly bezprostředně využitelné v praxi. Druhé vydání obsahuje novou kapitolu zabývající se rozšířenými procesními modely PM a řízením projektů ve specifických prostředích, jako je multiprojektové prostředí, multikulturní prostředí, řízení v malých organizacích či specifika velkých projektů a řízení virtuálních týmů. Výrazněji rozšířena je oblast projektové kontroly a zajištění kvality, řada dalších témat je aktualizována a doplněna. Autorka v knize prakticky objasňuje základní principy a úkony řízení projektů v souladu se světovými trendy moderního PM.

17×24 cm | 392 stran | **978-80-247-3611-2** | Katalog. č. knihy: **3289**



Cena: 11,14 €

### Mezinárodní cestovní ruch

Palatková Monika

Publikace přináší komplexní pohled na problematiku mezinárodního cestovního ruchu. Je určena studentům vysokých a středních škol zaměřených na turismus, institucím zabývajícím se rozvojem turismu, cestovním kancelářím, hotelovým a dopravním společnostem působícím v mezinárodním prostředí. Věnuje se analýze postavení turismu ve světové ekonomice a zhodnocení jeho významu v mezinárodním obchodě službami. Zaměřuje se na regionální a subregionální rozložení mezinárodního cestovního ruchu, pozornost je věnována i rozvojovým zemím. Autorka charakterizuje také vybrané subjekty mezinárodního turismu v podobě cestovních kancelář, hotelových skupin a mezinárodních organizací. Mezi další témata publikace patří hodnocení konkurenceschopnosti v mezinárodním turismu, prosazování principů udržitelnosti a řešení otázek spojených s důsledky členství v EU. V závěru je rekapitulován vývoj mezinárodního cestovního ruchu a podána vize jeho dalšího rozvoje. Výklad je doplněn praktickými příklady.

17×24 cm | 224 stran | **978-80-247-3750-8** | Katalog. č. knihy: **3564**



Cena: **8,51 €**

### Zakázané přesvědčovací techniky

Basu Rintu

Jak snadno přesvědčit ostatní, aby v různých situacích udělali to, co chcete? Dozvíte se v této neocenitelné příručce! Naučíte se, jak pomocí metod vycházejících z neurolingvistického programování dosáhnout svých cílů téměř nepozorovaně, aniž by se druhá strana cítila být manipulována. Autor na mnoha konkrétních příkladech ze soukromého i pracovního života ukazuje, jak vypadají přesvědčovací vzorce v praxi a jak si je procvičovat. Kniha je určena všem, kteří potřebují o něčem přesvědčit ostatní, tedy například manažerům, prodejcům, rodičům, učitelům, koučům, partnerům i jednotlivcům, zaměstnancům, zákazníkům, prostě komukoliv, kdo chce získat více toho, oč usiluje.

14×21 cm | 160 stran | **978-80-247-3722-5** | Katalog. č. knihy: **3771**



Cena: **12,86 €**

### Masová komunikace a veřejné mínění

Urban Lukáš, Dubský Josef, Murdza Karol

Problematika masové komunikace a veřejného mínění poutá v poslední době stále více pozornosti nejen odborné, ale i laické veřejnosti. Už při letmém pohledu na současnou společnost člověk velice rychle pochopí, proč je nazývána společností médií a informací, společností komunikující a znalostní, společností celebritní, karnevalovou a legrační. Je ale opravdu tak legrační? Renomovaní čeští a slovenští autoři koncipují svoji knihu jako vizitku současné společnosti. Analyzují proměny sociální a masové komunikace, média a jejich vybrané problémy, téma kultury a masové kultury, veřejného mínění a jeho významu. Zvláštní pozornost věnují problému mediální prezentace násilí a zločinu. Unikátní publikaci jistě ocení studenti příslušných oborů vysokých škol, vyšších odborných škol, ale i široká veřejnost.

14×21 cm | 240 stran | **978-80-247-3563-4** | Katalog. č. knihy: **2920**

